

E drejta për Informim në Ballkanin
Perëndimor në Vitin 2020:

E KLASIFIKUAR, E REFUZUAR, E VONUAR.

Sfidimi i Transparencës
Institucionale Gjatë Pandemisë
Globale

Autori: Shengjyl Osmani Loxha

Përmbajtja

Parathënie	3
Përmbledhje e të Drejtës për Informim	7
Ligjet për qasje të lirë në informacione– Zhvillimet, Sfidat dhe Shqetësimet	11
Kërkesat për të drejtë informimi gjatë pandemisë së COVID-19	19
Analizë e kërkesave të dorëzuara – Vlerësim i transparencës dhe llogaridhënies institucionale	22
Open Government Partnership - Sfidat dhe vlerësimet përsa i përket qasjes institucionale: Shqipëria, Bosnja dhe Hercegovina, Mali i Zi, Maqedonia e Veriut dhe Serbia	36
Komisionerët e të drejtës për informim dhe Avokatët e Popullit ‘ruajnë’ qasjen e lirë në informacion publik	57
Vlerësimi Global i të Drejtës për Informim, RTI	88
Përfundim	96
Rekomandime	98
Rreth projektit	100

Parathënie

Ky raport paraqet gjetjet mbi transparencën qeveritare dhe llogaridhënien në Ballkanin Perëndimor dhe vlerëson institucione të zgjedhura nga Serbia, Kosova, Maqedonia e Veriut, Shqipëria, Mali i Zi dhe Bosnja dhe Hercegovina nga praktikat më të mira tek ato më të këqijat përsa i takon ofrimit të qasjes në të drejtën për informim, duke u përqendruar te përgjigja ndaj kërkesave të gazetarëve.

Të gjendur përballë pandemisë globale të COVID-19, vendet e Ballkanit Perëndimor nuk e bënë lirinë e informacionit një përparësi. Përkundrazi, shumë vende kufizuan qasjen në informacion, veçanërisht gjatë shpalljes së gjendjeve të jashtëzakonshme.¹ Përveç kësaj, vendet e monitoruara vazhdojnë të luftojnë me vënien në zbatim të ligjeve për të Drejtën e Informimit (FOI) dhe nuk po arrijnë të bëhen më transparente dhe të përgjegjshme ndaj qytetarëve të tyre. Kur vlerësohet dhe renditet nga vëzhguesit ndërkombëtarë të medias, rajoni ende tregon shenja regresi kur bëhet fjalë për zbatimin dhe praktikën e ligjeve të FOI.

Raportet e Komisionit Evropian për vitin 2020² për vendet e Ballkanit kritikuan nivelin e ulët të transparencës institucionale dhe shprehën shqetësime rreth mekanizmave ligjorë që nuk funksionojnë në përgjithësi. Përveç kësaj, ato thanë që qasja në informacion në lidhje me kontratat e prokurimit, auditimet dhe pagat e zyrtarëve duhet të vihet plotësisht në dispozicion dhe se sistemet gjyqësore duhet të rrisin efikasitetin e tyre në trajtimin e çështjeve të mosmarrëveshjeve administrative për të mbështetur të drejtën e qytetarëve për drejtësi administrative. Heshtja administrative mbetet një problem kryesor për rajonin. Autoritetet publike nuk po veprojnë siç duhet në lidhje me kërkesat

1 Të Drejtat për Informim në Evropën Qendrore dhe Lindor 'Shtyhen' <https://ballkaninsight.com/2020/04/06/central-and-eastern-europe-freedom-of-information-rights-postponed/>

2 Strategjia dhe Raportet e Komisionit Evropian https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/countries/package_en

e qytetarëve për informim, duke mos iu përgjigjur aspak kërkesave për të drejtën e informimit. Dhe duhet të sigurohet vënia në zbatim e vendimeve të marra nga komisionerët për të Drejtën e Informimit me Rëndësi Publike.

Për më tepër, raportet e Komisionit Evropian për rajonin për vitin 2020 theksuan fuqimisht se rolet e këtyre komisionerëve duhet të forcohen dhe se atyre duhet t'u jepet më shumë pushtet për të vendosur sanksione; vendimet e marra nga komisionerët duhet të sigurohen; në disa vende, vendimet e komisionerëve nuk janë detyruese për zyrtarët publikë.

Për më tepër, vlerësimi i lirisë së shtypit i Freedom House për të drejtat politike dhe liritë civile i rendit të gjashtë vendet e zgjedhura vetëm si 'pjesërisht të lira'. Shumica e vendeve regjistruan një rënie në renditje vitin e kaluar. Bazuar në raportin e Freedom House për vitin 2020, "Liria në Botë 2020"³, Serbia, Mali i Zi dhe Shqipëria në fakt bënë hapa pas, duke shënuar më pak pikë se më parë, ndërsa Bosnja dhe Hercegovina mbeti në të njëjtën renditje (53), dhe Kosova dhe Maqedonia e Veriut u ngritën në renditje, megjithëse vetëm disa pikë më lart sesa një vit më parë (2019).

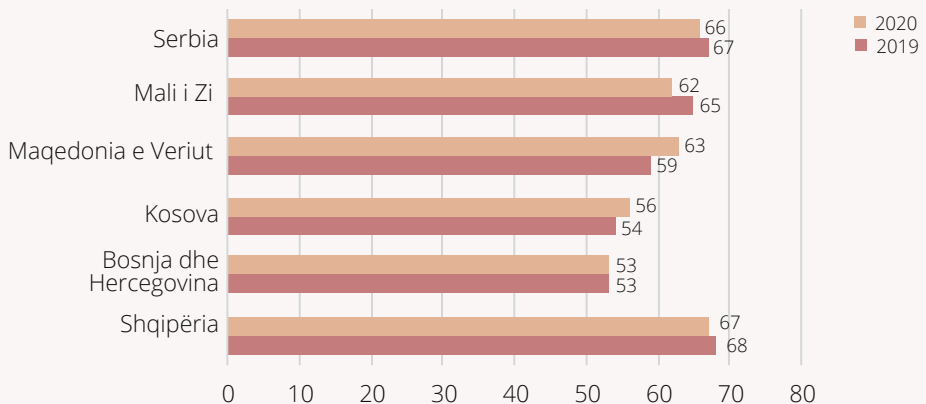

Tabela 1: Vlerësimi i Freedom House⁴

3 Liria në Botë 2020 - https://freedomhouse.org/sites/default/files/2020-02/FIË_2020_REPORT_BOOKLET_Final.pdf

4 Freedom House Vende dhe Territore 2020 <https://freedomhouse.org/countries/freedom-world/scores>

Për më tepër, Freedom House në raportin e saj "Shtetet në Tranzit 2020" klasifikoi Serbinë dhe Malin e Zi për herë të parë si "regjime hibride", duke i akuzuar ato për rënie të standardeve demokratike. Raporti vuri në dukje se, "shtimi i viteve të kapjes së pushtetit, abuzimit të pushtetit dhe taktikave të njerëzve të fortë të punësuar nga presidenti në Serbi dhe ai në Malin e Zi i kanë çuar këto vende në një gjendje të paqëndrueshme - për herë të parë që nga viti 2003, ata nuk kategorizohen më si demokraci në Shtetet në Tranzit".⁵

Raporti përfshiu 29 vende në Evropën Juglindore, duke i klasifikuar ato në pesë kategori: demokraci të konsoliduara, demokraci gjysmë të konsoliduara, regjime në tranzicion ose hibride, regjime autoritare gjysmë të konsoliduara dhe regjime autoritare të konsoliduara.⁶

Në rastet e Malit të Zi dhe Serbisë, Freedom House vuri në dukje se të dy vendet kanë kohë që kanë institucione të dobëta dhe se degradimi ka qenë gradual. Për Malin e Zi, raporti shënoi zhvillime negative në lidhje me pavarësinë e gjyqësorit, liritë e medias dhe korrupsionin. Në Serbi, raporti vuri në dukje "një përkeqësim disaveçar nën udhëheqjen e presidentit, me sulme ndaj mediave, mungesë ndjekje penale të korrupsionit dhe zbehje të hapësirës për qeverisje lokale". Ajo që është më e rëndësishme, raporti nënvizoi disa sulme në Serbi gjatë vitit 2019 kundër gazetarëve, duke përfshirë një redaktori të BIRN midis mediave të tjera hulumtuese.⁷

Mbikëqyrësi tjetër global i lirisë dhe demokracisë, Reporterët pa Kufij⁸, në "Indeksin Botëror të Lirisë së Shtypit" i rendit vendet bazuar në nivelin e tyre të lirisë, të tilla si liria e gazetarëve, pavarësia e medias, cilësia e kuadrit ligjor, etj. Çuditërisht, në këtë tabelë, Bosnja dhe Hercegovina shënoi një rritje gjatë vitit

5 Freedom House, Kombe në Tranzit 2020, Rënia e Fasadës Demokratike https://freedom-house.org/sites/default/files/2020-04/05062020_FH_NIT2020_vfinal.pdf

6 Freedom House: Serbia, Mali i Zi "Jo më Demokraci" <https://balkaninsight.com/2020/05/06/freedom-house-serbia-montenegro-hungary-no-longer-democracies/>

7 Freedom House: Serbia, Mali i Zi "Jo më Demokraci" <https://balkaninsight.com/2020/05/06/freedom-house-serbia-montenegro-hungary-no-longer-democracies/>

8 Reporterë pa Kufij <https://rsf.org/en/ranking>

të kaluar. Mali i Zi, ndërkohë, shënoi një rezultat më të keq sesa ai maksimal, me 105 pikë; indeksi i vlerëson vendet nga 0 deri në 100 pikë, me 0 që është rezultati më i mirë i mundshëm ndërsa 100 është rezultati më i keq.

Serbia dhe Shqipëria morën pikë më të ulëta për vitin 2020, ndërsa Maqedonia e Veriut dhe Kosova i përmirësuan disi rezultatet e tyre.

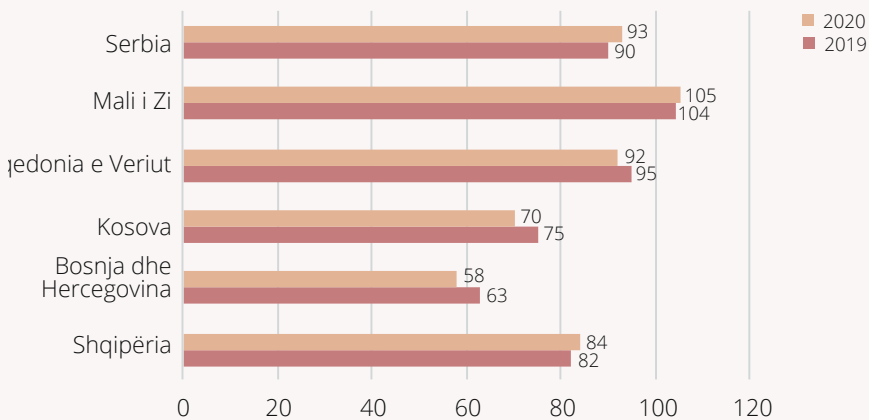

Tabela 2: Indeksi Botëror i Lirisë së Shtypi⁹

Rezultatet më të ulëta të Serbisë erdhën pas një viti të trazuar të shoqëruar me brutalitet policor dhe sulme ndaj gazetarëve gjatë tubimeve të vitit 2020 në Beograd kundër masave kufizuese për COVID-19. Në mes të këtyre protestave, gazetarët u sulmuan, në fillim nga disa protestues, pastaj nga policia. Ministria e Brendshme e Serbisë po heton sulmet.¹⁰

9 Reporterët pa Kufij https://rsf.org/en/ranking_table

10 Policia serbe sulmon gazetarët në natën e dytë të përplasjeve, <https://balkaninsight.com/2020/07/09/serbian-police-attack-journalists-in-second-night-of-clashes/> dhe Serbia 'po heton ende' sulmet e policisë ndaj gazetarëve në protesta <https://balkaninsight.com/2020/10/27/serbia-still-investigating-police-attacks-on-journalists-at-protests/>

Përmbledhje e të Drejtës

për Informim

Gjatë vitit 2020, ligjet e të Drejtës për Informim në të gjithë Ballkanin mbetën kryesisht të njëjta. Vetëm disa vende modifikuan rregulloret e tyre për të kufizuar transparencën ose për të shënuar më shumë përgjigje të "klasifikuara" (Serbia dhe Mali i Zi) gjatë pandemisë globale.

Në letër, të gjitha këto ligje janë të ngjashme dhe plotësojnë të gjitha kërkesat evropiane dhe ndërkombëtare. Megjithatë, zbatimi ndryshon jashtëzakonisht shumë. Disa institucione publike në disa prej vendeve publikojnë disa të dhëna dhe dokumente në internet, duke u përpjekur të përqafojnë konceptin e të dhënave të hapura.

Të tjerat mbeten pas. Çuditërisht, ligjet e përshtatura mirë dhe të ratifikuara me disa performanca të forta në disa vende në nxjerrjen e të dhënave nuk çojnë gjithmonë në një sistem të Drejte Informimi transparente dhe lehtësisht të arritshme.

E drejta për informim dhe e drejta për të pasur qasje në dokumente publike mbrohet në kushtetutat dhe ligjet e të gjitha shoqërive demokratike. Legjislacioni në fuqi në Shqipëri, Bosnjë dhe Hercegovinë, Kosovë, Mal të Zi, Maqedoni të Veriut dhe Serbi garanton të drejtën e publikut për të pasur qasje në dokumentet zyrtare. Megjithatë, BIRN ka zbuluar se praktika shpesh nuk i përmbahet kornizës legjislative. Shumë kërkesa të dërguara nga gazetarët e BIRN për qasje në dokumente publike u refuzuan, shpërfillën ose kërkuan ndërhyrje të përsëritura nga ana e gazetarëve për të siguruar një përgjigje (shpesh vetëm të dhëna të pjesshme ose vetëm teknike). Në disa raste, gazetarët e BIRN morën dokumentet e kërkuara vetëm pasi u ankuan në zyrën

e Komisionerit - dhe vetëm pasi zyra e Komisionerit urdhëroi institucionet publike të lëshojnë dokumentet e kërkuara u dha qasja e plotë si në rastet e Drejtorisë së Pronës në Republikën e Serbisë, Ministria e Brendshme në Serbi dhe në rastin e Ministrisë së Drejtësisë në Shqipëri.

Është e rëndësishme të theksohet se gjatë vitit 2020, disa vende kufizuan të drejtën për informim duke zgjatur sasinë e kohës që organeve shtetërore u duhej për t'iu përgjigjur kërkesave për të drejtë informimi, ndërsa të tjerët "i zgjidhën" kërkesat për të drejtë informimi duke aplikuar kategorinë "e klasifikuar" për kërkesën e paraqitur - pa ndonjë shpjegim konkret.

Gjatë vitit të pandemisë globale, rregulloret e mediave në të gjithë rajonin u forcuan nën gjendjet e jashtëzakonshme¹¹ dhe, në disa raste, gazetarët nuk mund të ushtronin më të drejtën e tyre për të pasur qasje në informacion.

Për shembull, autoritetet e Serbisë tani mund të refuzojnë t'i përgjigjen një kërkesë për të drejtë informimi që nuk ka lidhje me pandeminë. Në disa vende të tjera, autoritetet mund të përgjigjen me një vonesë të zgjatur, deri pas heqjes së gjendjes së jashtëzakonshme. Vende të tjera mund të mos kenë pasur ndonjë masë të ndërlidhur me pandeminë, por në praktikë, institucionet përsëri u bënë më pak të përgjegjshme ndaj kërkesave për të drejtë informimi, kryesisht për arsye teknike. Shumica e vendeve nuk mund të siguronin qasje të plotë në një të dhënë në një kopje elektronike origjinale, sepse shumë nga zyrtarët e tyre të sektorit publik tani punonin nga shtëpia. Kjo çoi në zgjatje të vonesave për marrjen e një përgjigjeje. që kërkuarit të marrin ndonjë përgjigje.

Ndërsa kryenin hulumtime të vazhdueshme, midis **shkurtit 2020** dhe **dhjetorit 2020**, gazetarët e BIRN dorëzuan **359** kërkesa për të drejtë informimi në gjashtë vendet e zgjedhura, për të pasur qasje në dokumente publike që përndryshe do të qëndronin të fshehura. BIRN ka përdorur përgjigjet e këtyre institucioneve për të vlerësuar dhe matur transparencën e tyre dhe për të kontrolluar nivelin e

11 Të drejtat e informimit në Evropën Qendrore dhe Lindore "Shtyhen" <https://bal-kaninsight.com/2020/04/06/central-and-eastern-europe-freedom-of-information-rights-postponed/>

zbatimit të ligjeve rajonale për të drejtën e informimit. Këto kërkesa u përdorën gjithashtu për hulumtime, analiza¹² dhe lajme të tjera që gazetarët e BIRN botuan si pjesë e projektit të tij "A Paper Trail to Better Governance".

	Shkurt - Dhjetor 2020
Numri i kërkesave TË DORËZUARA	359
Numri i kërkesave TË APROVUARA	173
Numri i kërkesave TË APROVUARA PJSËRISHT	15
Numri i kërkesave TË REFUZUARA	11
Numri i kërkesave PA PËRGJIGJE	160

Tabela 3: Kërkesat për të drejtë informimi të dorëzuara nga BIRN në 2020

Nga **359** kërkesa zyrtare të dorëzuara për qasje në dokumente publike, vetëm **173** u aprovuan, **15** u aprovuan pjesërisht (u dhanë vetëm informacione teknike, ose u tha që do të përgjigjeshin më gjatë pasi të hiqej gjendja e jashtëzakonshme). **11** të tjera u refuzuan (pa ndonjë arsyetim të qartë ligjor pas refuzimeve; përveç në dy raste, që u konsideruan si informacione të klasifikuara ose si sekrete zyrtare). **160** të tjera nuk morën asnjë përgjigje, edhe pas kërkesave të përsëritura nga gazetarët.

Për të kuptuar më mirë rrethanat sfiduese të qasjes në dokumente publike në Ballkan, BIRN krahasoi vlerësimet, rezultatet dhe renditjet në kërkesa për të drejtë informimi nga ankesat e komisionerëve ose avokatëve të popullit, angazhimet të Open Government Partnership dhe vlerësimet e të Drejtës Globale për Informim, për të gjashtë vendet.

Pas monitorimit nga afër të institucioneve publike dhe nivelit të tyre të transparencës, në vijim janë tri institucionet më të mira dhe më të këqija,

12 Hulumtimet e Paper Trail <https://balkaninsight.com/paper-trail-investigations/>

bazuar në performancën e tyre kur gazetarët e BIRN kërkuan qasje në të drejtë informimi:

Më të mirët:

1. Zyra e Presidentes në detyrë të Kosovës;
2. Zyra e Presidentit të Maqedonisë së Veriut;
3. Gjykatat dhe prokuroritë në Serbi.

Më të këqijtë:

1. Ministria e Shëndetësisë, Shqipëri;
2. Ministria e Punëve të Brendshme, Serbi;
3. Telekom i Kosovës.

Tri institucionet më të mira iu përgjigjën kërkesave për të drejtë informimi në kohë, ndonjëherë menjëherë, madje edhe para se të kishte skaduar afati ligjor për ta bërë këtë. Ato gjithashtu siguruan zbulimin e plotë të dokumenteve të kërkuara, si faturat e shpenzimeve, kontratat ose memorandumet e nënshkruara me vendet e huaja, dhe të dhënat ligjore ose të seancave gjyqësore.

Në rastin e tri institucioneve më të këqija mund të vërehet se ato refuzuan kërkesat për të drejtë informimi edhe kur çështjet në fjalë ishin sigurisht në interesin publik - në raste kur ata u përpoqën të fshihnin informacione që përndryshe do të përcaktonin shkelje serioze të ligjit. Qartazi, kur vullneti politik (dhe atmosfera) brenda një institucioni të caktuar është më pro-transparencës, kërkesat për të drejtë informimi marrin përgjigje në kohë dhe të plotë.

Ligjet për qasje të lirë në informacione- Zhvillimet, Sfidat dhe Shqetësimet

Të gjitha vendet e Ballkanit kanë ratifikuar dhe pretenduar se kanë zbatuar me sukses ligjet për qasjen e lirë në informacion. Serbia dhe Shqipëria kanë ligje që madje janë renditur ndër 10 ligjet më të mira për të drejtën e informimit në botë (renditja RTI që analizon cilësinë e ligjeve të botës për qasje në informacion). Megjithatë, zbatimi i ligjeve vazhdon të përballet me sfida dhe vështirësi, pasi institucionet publike heshtin, nuk u përgjigjen ose refuzojnë kërkesat dhe kategorizojnë gjithnjë e më shumë informacione si "të klasifikuara".

Ligji për të drejtën e informimit në **Shqipëri**¹³ ka qenë në statutet e vendit që nga viti 1999. Në vitin 2014, ai u amendua, duke siguruar qasje më të madhe të publikut në dokumente zyrtare si dhe duke vendosur ndëshkime konkrete për zyrtarë publikë që refuzojnë të bëjnë të bëjnë publike ato informata. Tani, duke paraqitur një kërkesë për të drejtë informimi, një gazetar në teori mund të ketë qasje në shumicën e informacioneve, dokumenteve dhe të dhënave publike në Shqipëri.

13 Ligji për të drejtën e informimit në Shqipëri (2014) http://www.qkr.gov.al/media/1307/119_2014-anglisht.pdf https://www.legislationline.org/download/id/7982/file/Albania_Laë_right_information_2014_en.pdf dhe Ligji mbi të drejtën për informim për dokumente zyrtare (1999) <http://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/6492>

Ligji i ri përfshin disa koncepte të reja, duke përfshirë mundësinë e riklasifikimit të dokumenteve sekrete, dhënien e informacioneve të pjesshme dhe përdorimin e teknologjisë së informacionit për ta bërë informacionin e mbajtur nga institucionet publike më të disponueshëm për publikun.

Ligji gjithashtu detyron institucionet dhe autoritetet publike të caktojnë koordinatorët për qasje në informacione dhe gjithashtu ka krijuar institucionin Komisionerit për të Drejtën e Informimit, një organ apelimi në rastet kur institucionet refuzojnë t'u përgjigjen kërkesave për të drejtë informimi ose shpërndajnë vetëm informacion të pjesshëm.

Me pak fjalë, Ligji i Shqipërisë për të Drejtën e Informimit konsiderohet gjërësisht i shkëlqyeshëm. Megjithatë, zbatimi mbetet joadekuat. Autoritetet vazhdojnë t'u mohojnë gazetarëve qasjen në dokumente me interes legjitim dhe thelbësor publik - veçanërisht ato që lidhen me kontratat publike, ofertat dhe koncesionet - dhe të përdorin taktika vonuese, gjë e cila bën që kur e gazetarët marrin përfundimisht informacionin, ai shpesh nuk është më i rëndësishëm.

Si një vend demokratik që kërkonte anëtarësim në BE, **Bosnja dhe Hercegovina** ishte një nga vendet e para në rajonin e Ballkanit që miratoi një Ligj për Qasje të Lirë në Informacione, fillimisht në nivel shtetëror në 2000, dhe më pas në vitin 2001 në nivelet e të dy entiteteve. Megjithatë, ekspertët pajtohen që ligji ka nevojë për ndryshime për të adresuar mangësi të ndryshme që janë identifikuar¹⁴. Për më tepër, Bosnja dhe Hercegovina mbetet i vetmi vend në Ballkan që nuk ofron qasje në regjistrat publikë në formë elektronike.¹⁵

Bosnja mbetet shumë larg në transparencën institucionale, më konkretisht në lidhje me publikimin e informacionit në faqet zyrtare të internetit. Transparenca

14 Analitika, Qendra për Hulumtime Sociale – Drejt Transparencës Proaktive në Bosnje dhe Hercegovinë, Memo e Politikave (2013) http://analitika.ba/sites/default/files/publikacije/proaktivna_transparentnost_policy_memo_eng_4juni_ëëb.pdf

15 Analitika, Qendra për Hulumtime Sociale – Drejt Transparencës Proaktive në Bosnje dhe Hercegovinë: praktikat e mira (2016) http://ëëë.analitika.ba/sites/default/files/publikacije/primjena_standarda_eng.pdf

aktive ende nuk është përcaktuar nga aktet e të drejtës për informim në Bosnjë, dhe informacioni në përgjithësi arrihet në mënyrë reaktive - duke paraqitur një kërkesë në institucionin që posedon informacionin e dëshiruar¹⁶. Në atë aspekt, aktet ligjore të të drejtës për informim në Bosnjë dhe Hercegovinë janë të vjetruara dhe nuk përmbushin nevojat dhe pritjet e epokës digjitale.

Përveç kësaj, raporti i Komisionit Evropian 2020¹⁷ vë në dukje se e drejta për të qasje në informacion publik mbetet e pabarabartë për shkak të mangësive në afatet ligjore për përgjigjen e kërkesave për informacion publik, me një sistem jo koherent për të paraqitur kërkesa, mangësi në informacionet që sigurohen nga autoritetet, informacion mezi i arritshëm për publikun dhe përdorim i dobët i një testi gjithëpërfshirës interesi publik për të justifikuar një refuzim për të dhënë qasje në informacion.

Me pak fjalë, qasja në informacion në Bosnjë dhe Hercegovinë vështirësohet nga dispozitat ligjore që interpretohen ende në një mënyrë që mbron interesat private sesa interesat publike. Ka mungesë të mekanizmave institucionale efikase për mbikëqyrjen e zbatimit të ligjeve ose sanksionimin e shkeljeve.

Në **Kosovë**, Ligji për Qasjen në Dokumente Publike hyri në fuqi në 2010¹⁸, duke synuar të përmirësojë transparencën qeveritare. Por zbatimi i tij ende nuk ka mekanizmat e nevojshëm.

Në letër, Kosova ka një kornizë të mrekullueshme ligjore kur bëhet fjalë për qasjen në informacion. Megjithatë, ligji ka nevojë për një rishikim të plotë për të adresuar zbatimin e tij sfidues dhe të fragmentuar.

16 "Ligji për të Drejtën e Qasjes në Informacion", Fletorja Zyrtare e Bosnjës dhe Hercegovinës 28/00, 45/06, 102/09, 62/11 dhe 100/13; "Ligji për të Drejtën e Qasjes në Informacion", Fletorja Zyrtare e Bosnjës dhe Hercegovinës 32/01; "Ligji për Lirinë e Qasjes në Informacion për Republikën Srpska", Fletorja Zyrtare e Republikës Srpska 20/01. <https://eëë.legislationline.org/legislation/section/legislation/country/40/topic/3>

17 Raporti i Komisionit Evropian për Bosnjë dhe Hercegovinën https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/bosnia_and_herzegovina_report_2020.pdf

18 Ligji për Qasje në Dokumente Publike (2010), Republika e Kosovës <http://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=2724>

Duke vepruar sipas sugjerimeve të shoqërisë civile, Bashkimit Evropian dhe mbikëqyrësit e medieve, Kosova e ndryshoi Ligjin për Qasje në Dokumentet Publike, me parlamentin që miratoi dhe ratifikoi një ligj të ri në maj 2019¹⁹, duke siguruar të drejtën e qytetarëve për qasje në informacione publike.

Ndryshimet krijuan një Komisioner si një organ të pavarur të caktuar nga parlamenti. Komisioneri u shtua si drejtues i Agjencisë së re për Informim dhe Privatësi për të mbikëqyruar zbatimin e legjislacionit për mbrojtjen e të dhënave personale dhe qasjen në dokumente publike. Megjithatë, Kuvendi i Kosovës nuk ka arritur të zgjedhë një Komisioner tri herë me radhë. Herën e parë, në prill 2019, asnjë nga kandidatët nuk u kualifikua; herën e dytë, në maj 2019, zgjedhjet dështuan për shkak të shpërbërjes së Kuvendit. Herën e tretë, në qershor të vitit 2020, asnjë nga kandidatët nuk arriti të merrte votat e nevojshme.²⁰

Ligji për Qasjen e Lirë në Informacion Publik në **Maqedoninë e Veriut** u miratua nga parlamenti i vendit në vitin 2006²¹. Megjithatë, në vitin 2010 ligji iu nënshtrua ndryshimeve të rëndësishme, të cilat rezultuan në një kornizë ligjore të përmirësuar që garanton të drejtën për informim dhe është më në përputhje me standardet ndërkombëtare dhe evropiane. Megjithëse korniza ligjore u vlerësua si e kënaqshme, zbatimi i mbetet i pjesshëm.

Një Ligj i ri për Qasjen e Lirë në Informacion Publik u miratua në maj 2019 dhe autorizon Agjencinë e re për Mbrojtjen e Qasjes së Lirë në Informacion Publik (e njohur më parë si Komisioni për Mbrojtjen e të Drejtës për Qasje të Lirë në Informacion me Karakter Publik) për të monitoruar pajtueshmërinë me rregullat për zbulimin proaktiv të informacionit dhe për të reduktuar bazat mbi të cilat mund të refuzohen kërkesat për informacion publik. Ligji i ri shkurtoi

19 Ligji i ri (korrik 2019) për Qasje në Dokumente Publike, <https://gzk.rks-gov.net/ActDocu-mentDetail.aspx?ActID=2724>

20 'Dështime të Asamblesë në Funkcionalizimin e Agjencisë për Informim dhe Privatësi' Lëvizja FOL <http://levizjafol.org/ep-content/uploads/2020/12/Failures-of-the-Assembly-in-Functionalizing-the-Information-and-Privacy-Agency.pdf>

21 Ligji për Qasje në Informacion Publik, Maqedonia e Veriut (në anglisht): http://arhivamioa.gov.mk/files/pdf/en/LAË_ON_FREE_ACCESS_TO_PUBLIC_INFORMATION.pdf

periudhën e pritjes për marrjen e një vendimi mbi informacionin e kërkuar nga 30 në 20 ditë. Ndryshimet e reja gjithashtu e bëjnë të arritshëm financimin e partive politike. Megjithëse ligji ka një bazë të mirë ligjore, ai nuk është zbatuar plotësisht nga të gjitha institucionet dhe departamentet publike.

Për disa vjet me radhë, raportet e Komisionit Evropian për Maqedoninë e Veriut i kanë kërkuar qeverisë t'i detyrojë ministrinë dhe të gjitha institucionet e tjera publike të publikojnë më shumë informacion në faqet e internetit dhe të bëjnë të arritshme për publikun më shumë grupe informacioni.

Ligji e riemërtoi Komisionin për Mbrojtjen e të Drejtës për Qasje të Lirë në Informacion Publik si një Agjenci, e ngarkuar për të promovuar, monitoruar dhe mbajtur nën kontroll zbatimin e ligjit nga të gjitha institucionet publike. Agjencia është përballur me një sfidë të madhe, megjithatë, pasi numri i ankesave ka qenë i lartë dhe përgjigjet e institucioneve publike të ulëta. Performanca e Agjencisë është konsideruar "e heshtur".

Kapaciteti i Agjencisë për të zbatuar ligjin e ri duhet të forcohet. Duke qenë se ishte pa drejtor nga maji 2018 deri në janar 2020, ajo nuk iu përgjigj kërkesave gjatë asaj periudhe, duke çuar në një shtim të kërkesave pa përgjigje për informacion publik nga ofruesit e informacionit publik. Një drejtor dhe një nëndrejtor u emëruan përfundimisht në janar 2020. Por kriza e COVID-19 çoi në vonesa të mëtejshme në përgjigjen e kërkesave për informacion publik nga shumë institucione.

Në **Mal të Zi**, qasja në informacion është e garantuar nga kushtetuta. Ligji për Qasjen e Lirë në Informacion u miratua për herë të parë nga parlamenti i vendit në 2005. Në 2012, një ligj i ri hyri në fuqi, duke siguruar një standard më të mirë të mbrojtjes për liri informacioni sesa akti i mëparshëm²². Ky ligj u ndryshua në vitin 2017, duke kërkuar që agjencitë të publikojnë informacionin qeveritar në mënyrë aktive. Ndryshimet e fundit të propozuara në ligj në vitin 2019 duket se vendosin në rrezik qasjen në informacion.

22 MANS – Liria e Informacionit në Mal të Zi <http://www.mans.co.me/en/wp-content/uploads/fai/FreedomOfInformation-Internship.pdf>

Megjithëse ndryshimet në ligjin për qasje në informacion priteshin të përshpejtonin procedurat për marrjen e informacionit, ka shqetësime në lidhje me tendencën në rritje të autoriteteve për të deklaruar informacione të klasifikuara.

Neni 1 i Ligjit për Qasje të Lirë në Informacion, i cili përmban një sërë përjashtimesh që nuk janë në përputhje me standardet ndërkombëtare, ose me Kushtetutën e vendit²³, mbetet një shqetësim.

Pa sigurinë e duhur që informacioni i klasifikuar do të rishikohet pas marrjes së një kërkesë, mund të hapet mundësia për abuzim të sistemit të klasifikimit për të fshehur informacione që janë thjesht politikisht të papërshtatshme në vend që të shkaktojnë dëm të një interesi të ligjshëm (si siguria kombëtare ose marrëdhëniet ndërkombëtare).

Një shqetësim tjetër në versionin e ri të propozuar të Ligjit për Qasje të Lirë në Informacion është futja e përjashtimeve në lidhje me sekretet e biznesit dhe pronësinë intelektuale. Sipas standardeve ndërkombëtare, mbrojtja e interesave tregtare dhe të biznesit është një shqetësim legjitim, por duhet t'i nënshtrohet një testi dëmtimi dhe interesi publik. Ndjekja e aktiviteteve të organeve publike dhe marrëdhëniet e tyre (financiare dhe të tjera) me organet private është qartazi në interesin publik. Gjithashtu, pronësia intelektuale nuk është arsye në vetvete për të refuzuar qasjen, edhe nëse mund të kufizojë përdorimin dhe ripërdorimin e informacionit të caktuar.

Shqetësimi i fundit me ndryshimet e reja të propozuara të ligjit nga qeveria është se ai gjithashtu heq kontrollat mbi mënyrat në të cilat organet shtetërore deklarojnë informacionin e klasifikuar. Organizatat civile, grupet e medias dhe partitë e opozitës kanë këmbëngulur që ndryshimet nuk janë në përputhje me Kushtetutën e Malit të Zi, ose me marrëveshjet ndërkombëtare që vendi ka nënshkruar.²⁴

23 Ligji për Qasje të Lirë në Informacion, Mal i Zi 2012 - 2017 <http://ëëë.katalogpropisa.me/ëp-content/uploads/2016/11/Zakon-o-slobodnom-pristupu-informacijama-1.pdf>

24 Malit të Zi i kërkohet të vonojë debatin për ndryshimin e ligjit në pandemi <https://balkaninsight.com/2020/04/09/montenegro-urged-to-delay-laë-change-debate-in-pandem-ic/>

Ndryshimet e fundit të ligjit, të sugjeruara nga qeveria, do të:

- shtonin përjashtime të gjëra mbi të drejtën e lirisë së informimit;
- lejonin autoritetet të refuzojnë ato që ata i përcaktojnë si kërkesa "të paarsyeshme";
- ngushtonin të drejtën për të mbuluar vetëm informacione që kanë një "rëndësi publike" të dukshme";
- përfshinin përjashtime që nuk lejohen sipas ligjit ndërkombëtar;
- shtonin përjashtime kur testi i dëmit nuk do të aplikohet²⁵

Serbia miratoi Ligjin për Qasje të Lirë në Informacion me Rëndësi Publike në 2004²⁶. Supozimi i ligjit është që i gjithë informacioni që posedojnë institucionet publike duhet të jetë i disponueshëm për publikun dhe se e drejta për të kërkuar informacion është e garantuar për të gjithë, përfshirë të huajt.

Ligji themeloi një organ të pavarur, Komisionerin për Informacion me Rëndësi Publike dhe Mbrojtjen e të Dhënave, i ngarkuar me qasjen e lirë në Informacion, si një autoritet publik, i pavarur në ushtrimin e kompetencave të tij dhe me detyra kryesore mbrojtjen e kësaj të drejte.

Por Komisioneri, kur vendos për ankesat, sa herë që e drejta është mohuar, nuk ka fuqi të vendosë mbi mohimet e bëra nga institucionet më të larta të shtetit. Ai ose ajo gjithashtu nuk ka ndonjë kompetencë për të zbatuar vendimet e tij ose të saj. Gjithashtu, ndërsa ligji përmban dispozita ndëshkimore për shkelje, Komisioneri nuk është i autorizuar të fillojë procedura për këtë shkelje.

Në fund, gjobat janë aq të ulëta saqë edhe pagesa e gjobës mund të jetë e favorshme në mendjet e organeve publike që nuk dëshirojnë të zbulojnë

25 Qasja në Informacion– E drejta për qasje në Informacion në rrezik në Malin e Zi <https://ëëë.access-info.org/blog/2019/10/31/right-of-access-to-information-at-risk-in-montenegro/>

26 Ligji serb për Qasje të Lirë në Informacion: https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_slobodnom_pristupu_informacijama_od_javnog_znacaja.html

informacione të caktuara. Në praktikë, gjobat paguhen gjithashtu nga buxheti publik i institucionit përgjegjës, kështu që zyrtarët publikë nuk shqetësohen shumë për gjobat dhe në disa raste preferojnë t'i paguajnë ato dhe mos të mos japin informacionin.

Ajo që është më e rëndësishme, raporti i fundit nga Komisioni Evropian²⁷ vëren se ligji për Qasjen e Lirë në Informacione me Rëndësi Publike duhet të ndryshohet më tej. Autoritetet hartuan më parë ndryshime duke përfshirë dispozita që synojnë përmirësimin e zbatimit të vendimeve të përcaktuara nga Komisioneri për Informacione me Rëndësi Publike. Ligji përfshiu gjithashtu dispozita që kufizojnë qasjen në informacione me interes publik në lidhje me kompanitë e bazuara në kapital me aksione në pronësi të shtetit.

Megjithatë, duke qenë se garanton pozicionin e barabartë të të gjitha kompanive (që janë plotësisht të financuara privatisht dhe kompanive me aksione në pronësi të shtetit), hartimi i dispozitave të tilla do të linte një hendek për të mohuar arbitrarisht kërkesat për qasje në informacione me interes publik.

Përpjekjet aktuale për të ndryshuar ligjin do të diskutohen në detaje më të mëdha në kapitujt e ardhshëm.

27 Raporti i Komisionit Evropian për Serbinë 2020 https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/serbia_report_2020.pdf

Kërkesat për të drejtë informimi gjatë pandemisë së COVID-19

Qeveritë në përgjithësi i anashkaluan kërkesat për të drejtë informimi me justifikimin e COVID-19

Shumica e vendeve të Ballkanit nuk i morën parasysh ligjet e të drejtës për informim kur shpallnin gjendjen e jashtëzakonshme për një periudhë të caktuar gjatë vitit 2020. Si rezultat, gjendjet e jashtëzakonshme çuan në akumulim të madh të kërkesave për të drejtë informimi, ankesa të pazgjidhura nga organe të pavarura dhe asnjë urgjencë nga autoritetet publike për të publikuar të dhëna në internet.

Në Serbi, Mal të Zi dhe Maqedoninë e Veriut, pandemia u përdor si një justifikim për të shtyrë kërkesat për të drejtë informimi për aq kohë sa ishte e mundur.

Nga ana tjetër, Shqipëria, Bosnja dhe Hercegovina dhe Kosova nuk bënë ndryshime në ligjet dhe praktikatat e kërkesave për të drejtë informimi, por pandemia gjithsesi pati një ndikim. Kjo çoi në vonesa nga autoritetet publike në përgjigjet për kërkesat për të drejtë informimi, ose bëri që ata t'i shpërfillnin plotësisht këto kërkesa, ose duke "heshtur".

Serbia shtyu kërkesat për të drejtë informimi për shkak të gjendjes së jashtëzakonshme. Në mars 2020, qeveria shpalli gjendjen e jashtëzakonshme për shkak të pandemisë dhe rregulloret e kërkesave për të drejtë informimi u shtynë gjithashtu. Qeveria i shtyu afatet që autoritetet publike t'i përgjigjen

kërkesave²⁸ me 30 ditë pas heqjes së gjendjes së jashtëzakonshme.²⁹

Për disa muaj, institucionet publike kryesisht qëndruan të heshtura ndaj kërkesave për të drejtë informimi dhe filluan t'u përgjigjen atyre pasi u hoq gjendja e jashtëzakonshme, që ishte rasti për shumë kërkesa për të drejtë informimi të dërguara nga BIRN.

Mali i Zi po priste me padurim një debat publik mbi ndryshimet e projektligjit për të drejtë informimi gjatë pandemisë globale. Qeveria ishte padyshim më e interesuar që ndryshimet e reja të miratoheshin më shpejt. Organizatat e shoqërisë civile dhe gazetarët reagojnë menjëherë ndaj thirrjes së qeverisë që debati publik do të shtyhej për pas gjendjes së jashtëzakonshme³⁰. Më e rëndësishmja, ishte thelbësore që shoqëria civile dhe ekspertët e medias të merrnin pjesë në ri-hartimin e mundshëm ose ndryshimin e ndryshimeve të propozuara, pasi ndryshimet e premtuara të qeverisë në ligj dukeshin se ishin më kufizueset në rajon.

Qeveria e **Maqedonisë së Veriut** këmbënguli që gjendja e jashtëzakonshme dhe masat e marra për parandalimin e pandemisë nuk do të ndikojnë në të drejtën e publikut për informim. Në praktikë, institucionet publike u bënë më pak të përgjegjshme ndaj kërkesave për të drejtë informimi³¹. Me më pak nëpunës publikë që shkojnë fizikisht për të punuar në ambientet publike, u bë pothuajse e pamundur të dihet se kur mund të marrë përgjigje një kërkesë. Ata që kërkonin informacione duhej të ndiqnin vazhdimisht dhe t'u shkonin nga pas

28 Të drejtat për Liri Informacioni në Evropën Qendrore dhe Lindore “shtyhen” <https://balkaninsight.com/2020/04/06/central-and-eastern-europe-freedom-of-information-rights-postponed/>

29 Të drejtat për Liri Informacioni në Evropën Qendrore dhe Lindore “shtyhen” <https://balkaninsight.com/2020/04/06/central-and-eastern-europe-freedom-of-information-rights-postponed/>

30 Malit të Zi i kërkohet të vonojë debatin për ndryshimin e ligjit në pandemi <https://balkaninsight.com/2020/04/09/montenegro-urged-to-delay-law-change-debate-in-pandemic/>

31 Gjendja e jashtëzakonshme e Maqedonisë së Veriut dobëson transparencën e institucioneve <https://balkaninsight.com/2020/04/24/north-macedonias-state-of-emergency-weakens-institutions-transparency/>

autoriteteve.

Bosnja dhe Hercegovina, Kosova dhe Shqipëria gjithashtu kanë vonesa në përgjigjen ose përmbushjen e afateve ligjore për kërkesat për të drejtë informimi. Ashtu si në vendet e tjera nga rajoni³², me shpalljen e gjendjeve të jashtëzakonshme, u krijuan orë policore të gjata dhe të detyrueshme, dhe me nëpunësit publikë që punojnë nga shtëpia, u krijuan lista të gjata kërkesash për të drejtë informimi, si dhe ankesa.

32 Qeveritë vazhdojnë të minojnë të drejtën për informim nën justifikimin e COVID-19 <https://balkaninsight.com/2020/09/28/governments-continue-to-undermine-right-to-information-under-cover-of-COVID-19/>

Analizë e kërkesave të dorëzuara – Vlerësim i transparencës dhe llogaridhënies institucionale

20 institucionet e renditura më mirë bazuar në përgjigjet e ndaj kërkesave për të drejtë informimi të dorëzuara nga gazetarët e BIRN

Vitin e kaluar, gazetarët e BIRN nga gjashtë vende të zgjedhura të Ballkanit paraqitën kërkesa në institucione të ndryshme për qasje në të dhënat publike, jo vetëm për të matur transparencën e tyre, por për hir të hulumtimeve të vazhdueshme. Lista e mëposhtme rendit 20 institucionet nga performanca e mirë (në krye) deri tek më e keqja (ajo e fundit), në Shqipëri, Bosnjë dhe Hercegovinë, Kosovë, Maqedoni të Veriut, Mal të Zi dhe Serbi. Përgjegjësia e tyre renditet në llojin e përgjigjeve të marra, për shembull, përgjigje të plota, të pjesshme (vetëm detaje teknike), pa përgjigje, "heshtje", ose thjesht një refuzim.

INSTITUCIONI:		PËRGJIGJA:
1	Zyra e Presidentes në detyrë të Kosovës	E plotë
2	Zyra e Presidentit të Maqedonisë së Veriut	E plotë
3	Gjykatat dhe prokuroritë, Serbi	E plotë
4	Ministria e Financave, Kosovë	E plotë
5	Parlamenti i Shqipërisë	E pjesshme
6	Ministria e Arsimit, Maqedoni e Veriut	E pjesshme
7	Ministria e Tregtisë, Serbi	E pjesshme
8	Instituti i Shëndetit Publik, Serbi	E pjesshme
9	Ministria e Federatës për Personat e Zhvendosur dhe Refugjatët, Bosnje dhe Hercegovinë	E pjesshme
10	Ministria e Drejtësisë, Maqedoni e Veriut	Pa përgjigje
11	Ministria e Drejtësisë, Shqipëri	Pa përgjigje
12	Qeveria e Serbisë	Pa përgjigje
13	Ministria e Shëndetësisë, Kosovë	Pa përgjigje
14	Partitë politike në Maqedoninë e Veriut	Pa përgjigje
15	Partitë politike në Bosnje dhe Hercegovinë	Pa përgjigje
16	Ministria e Shëndetësisë, Shqipëri	Refuzuar
17	Ministria e Punëve të Brendshme, Serbi	Refuzuar
18	Autoriteti Gjeodezik i Serbisë	Refuzuar
19	Telekomi i Kosovës	Refuzuar
20	Administrata e Doganave e Malit të Zi	Refuzuar

Tabela 4: 20 institucionet kryesoret renditura bazuar në përgjigjet ndaj kërkesave për të drejtë informimi të dërguara nga gazetarët e BIRN

Siç tregohet edhe më sipër, performancat më të mira gjatë vitit 2020 në rajon u regjistruan nga Zyra e Presidentes në detyrë të Kosovës, Zyra e Presidentit të

Maqedonisë së Veriut dhe gjykatat dhe zyrat e prokurorëve në Serbi.

Në Kosovë, të dhënat e Zyrës së Presidentit të mëparshëm ishin krejtësisht e kundërta; kërkesat për të drejtë informimi nuk merrnin asnjë përgjigje ose refuzoheshin pavarësisht se u kujtoheshin gjithmonë në mënyrë të sjellshme detyrimet e saj ligjore për t'iu përgjigjur kërkesave për të drejtë informimi. Që nga 5 nëntori 2020, kur Vjosa Osmani u emërua Presidente në detyrë e Kosovës, të gjitha kërkesat për të drejtë informimi nga gazetarët e BIRN (si fatura shpenzimesh, të dhëna financiare, ose procesverbale takimesh) janë zbuluar plotësisht, dhe në një kohë rekord, madje edhe para përfundimit të afatit ligjor.

Zyra e Presidentit të Maqedonisë së Veriut renditet e dyta, pasi kjo zyrë gjithashtu zbuloi plotësisht dokumentet e kërkuara, të tilla si Memorandumi i Mirëkuptimit, që qeveria nënshkroi me Kinën.

Gjykatat dhe prokuroritë lokale dhe të larta në Serbi renditen gjithashtu lart për një performancë të mirë kur u kërkohet të sigurojnë dokumente publike. Pothuajse 80 për qind e kërkesave për të drejtë informimi që gazetarët e BIRN i dërguan gjykatave lokale dhe të larta në Serbi u përgjigjën brenda afatit ligjor. Pjesa e mbetur prej 20 për qind u përgjigj gjithashtu, por me vonesa të lehta (duke mos përmbushur afatin ligjor).

Megjithatë, zyrat e prokurorëve në Serbi renditen në mesin e katër të parëve pasi ato i përgjigjen kërkesave për të drejtë informimi vetëm kur bëhet fjalë për plotësimin e afatit ligjor. Përndryshe, ato shpesh refuzojnë të zbulojnë ose të japin ndonjë të dhënë, duke përmendur "interesin e procesit" ose sekretin zyrtar; ata gjithashtu shpesh përgjigjen duke thënë se nuk i kanë të dhënat e kërkuara.

Ministria e Financave në Kosovë është gjithashtu ndër institucionet kryesore transparente. Ajo i lëshoi dokumentet e kërkuara plotësisht dhe në kohë.

Kategoria e dytë kombinon institucione nga të gjitha vendet që në një farë mënyre iu përgjigjën kërkesave të BIRN-it për të drejtë informimi. Në shumicën

e rasteve, ato institucione vunë në dispozicion vetëm pjesë teknike - ose zbuluan një kopje të një dokumenti që nuk ishte kërkuar, por që disi mbulonte temën/zonën ose problemin e përmendur.

Për shembull, Parlamenti i Shqipërisë refuzoi të vërë në dispozicion kopjen e plotë të dokumenteve të kërkuara në lidhje me zgjedhjen e anëtarëve të bordit dhe kryetarit të ri të Autoritetit të Mediave. Nën justifikimin e mbrojtjes së të dhënave, ai nuk pa asnjë detyrim ligjor për të vënë në dispozicion dokumentin që përmban informacione të rëndësishme publike (dhe të mbulojë me të zezë sektorin e të dhënave private). Ai thjesht u përgjigj me një njoftim të shkurtër të kushteve të përgjithshme të zgjedhjes. Kështu, ai iu përgjigj pjesërisht kërkesës për të drejtë informimi, por nuk tha asgjë në lidhje me informacionin e kërkuar konkretisht.

Ministria e Arsimit në Maqedoninë e Veriut, kur iu kërkuua të vinte në dispozicion listat e studentëve të regjistruar dhe të diplomuar nga viti 2014 deri në vitin 2019 nga universitete të veçanta, ofroi vetëm disa prej tyre. Ajo e pa të mjaftueshme që të plotësonte vetëm disa pjesë të kërkesës dhe asnjëherë nuk i plotësoi të gjitha detajet e kërkuara nga e njëjta kërkesë.

Ministria e Tregtisë në Serbi (iu kërkuua kopje e shitjeve dhe eksporteve të armëve) dhe Ministria e Federatës për Personat e Zhvendosur dhe Refugjatët në Bosnjë dhe Hercegovinë (iu kërkuua kopje e një raporti financiar për donacione të caktuara) iu përgjigjën pjesërisht kërkesave.

Në përgjigjet e tyre, ata pretenduan se do të vinin në dispozicion dokumentet e kërkuara pasi të hiqej gjendja e jashtëzakonshme. Megjithatë, edhe muaj më vonë, Ministria e Personave të Zhvendosur dhe Refugjatëve në Bosnjë nuk vuri në dispozicion asnjë dokument tjetër. Nga ana tjetër, Ministria e Tregtisë në Serbi iu përgjigj kërkesës, por vetëm pjesërisht. Po kështu, Instituti i Shëndetit Publik në Serbi u përgjigj pjesërisht kur iu kërkuua të vinte në dispozicion të dhëna lidhur me COVID-19.

Nën kategorinë e tretë janë institucionet që **"shpërfillën"** kërkesat për të drejtë

informimi dhe nuk u përgjigjën fare. Edhe pas disa përsëritjeve të kërkesave, asnjë prej tyre nuk u përgjigj. Ministria e Drejtësisë të Shqipërisë dhe ajo e Maqedonisë së Veriut janë renditur më keq në këtë kategori (u kërkuan kopje të kontratave dhe donacioneve), pasuar nga qeveria e Serbisë dhe Ministria e Shëndetësisë, Kosovë. Gjatë vitit, kur gazetarët e BIRN i kërkuan qeverisë së Serbisë dhe Ministrisë së Shëndetësisë së Kosovës të zbulonin disa rregullore, statistika dhe azhurnime të lidhura me COVID-19, ato heshtën plotësisht, duke mos u përgjigjur aspak.

Përveç kësaj, ndryshimet e reja në ligjet për të drejtën e informimit në Maqedoninë e Veriut dhe Bosnjë dhe Hercegovinë përfshijnë financa të fushatës politike si të dhëna publike, gjë që detyron të gjitha partitë politike të bëjnë të hapura për publikun listat e tyre të donacioneve dhe kontribuuesve. Kur BIRN vuri në provë ndryshimin e ri ligjor dhe i pyeti të gjitha partitë politike për financat e tyre të fushatave politike, nuk u mor asnjë përgjigje. Vetëm partia kryesore e opozitës në Maqedoninë e Veriut, VMRO-DPMNE, iu përgjigj kërkesës - megjithatë refuzoi të zbulojë ndonjë nga pasqyrat financiare të kërkuara.

Në kategorinë më të keqe për sa i përket nivelit të transparencës janë Ministria e Shëndetësisë në Shqipëri, Ministria e Brendshme në Serbi, Autoriteti Gjeodezik i Serbisë, Telekom i Kosovës dhe Administrata Doganore e Malit të Zi. Edhe pse asnjë nga kërkesat e BIRN për ta nuk përmbante ndonjë detaj të sigurisë kombëtare ose ndonjë të dhënë personale, ato thjesht u refuzuan. Në Shqipëri, Ministrisë së Shëndetësisë iu kërkua të zbulonte kopje të kontratave të prokurimit. Ministria e Brendshme e Serbisë u pyet për një kriminel lufte në kërkim dhe një urdhër arresti ndërkombëtar. Pas refuzimeve të tyre, të dhëna nën pretekstin e të qenit sekret dhe të mbrojtjes së të dhënave personale, BIRN u ankua në zyrën e Komisionerit. Më në fund, pasi zyra e Komisionerit urdhëroi që kërkesës t'i jepej një përgjigje dhe i kërkoi ministrisë të vinte në dispozicion informacionin e kërkuar, Ministria e Brendshme e Serbisë u përgjigj plotësisht. Por i gjithë procesi për të siguruar të dhëna publike dhe për të punuar për një hulumtim zgjati me muaj.

Në Kosovë, Telekom i Kosovës, një ndërmarrje publike, renditet në mesin e institucioneve më të këqija dhe më të vështirat kur bëhet fjalë për kërkesat për të drejtë informimi. Ajo në mënyrë të vazhdueshme i refuzonte kërkesat, shpesh pasi pretendonte për një kohë të gjatë se nuk kishte marrë ndonjë kërkesë. Ajo gjithashtu i ftoi rregullisht parashtruesit e kërkesave në takime të pajustificueshme, me qëllim për të vonuar procesin dhe për të mos lejuar qasjen në dokumentin e kërkuar.

Dogana e Malit të Zi për disa vite me radhë mbetet në fund të listës si institucioni më i keq rajonal kur bëhet fjalë për kërkesa për të drejtë informimi. Kur gazetarët e BIRN kërkuan një kopje dokumentesh transporti, kjo u refuzua; me sa duket ato janë dosje të klasifikuara ose dosje zyrtare sekrete.

Për shkak të përvojës së tyre të keqe me institucionet malazeze kur bëhet fjalë për dërgimin e kërkesave për të drejtë informimi dhe ngurrimit të tyre të zakonshëm për të vënë në dispozicion informacione dhe për shkak të ligjeve kufizuese, gazetarët tanë shpesh përdorin burime dhe lidhje të tjera për të siguruar dokumentet që u nevojiten. Megjithatë, me zhvendosjen e fundit të pushtetit politik, ka shpresë se gjërat mund të ndryshojnë për mirë. Qeveria e re ka premtuar të ndryshojë ligjin e të drejtës për informim, i cili duket të jetë më kufizuesi në rajon.

Shkurtimisht, gatishmëria politike në vend, duke filluar nga maja, luan një rol kryesor në krijimin e terrenit dhe atmosferës kur bëhet fjalë për t'i bërë praktikat e të drejtës për informim më të zbatueshme dhe të respektuara gjerësisht. Ekziston një prirje brenda institucioneve të caktuara, për shembull, në Ministrinë e Brendshme në Serbi³³, që vazhdimisht t'i referohen shqetësimeve të privatësisë ose konfidencialitetit në mënyrë që të mos

33 Komisioneri serb mbështet BIRN në kërkesat për të drejtë informimi në lidhje me kriminelët e luftës në arrati <https://balkaninsight.com/2020/12/25/serbian-commissioner-backs-birn-in-info-requests-on-war-crimes-fugitive/>

zbulojnë për gazetarët informacione për kriminelë luftë të dyshuar dhe të dënuar. Megjithatë, shumica e dosjeve dhe provave nga gjyqet e krimeve të luftës në Serbi gjithashtu nuk janë lehtësisht të arritshme për gazetarët, studiuesit dhe publikun.³⁴

Në **Shqipëri**, Ligji për të drejtën e informimit mund të jetë më i vjetri dhe Komisioneri mund të jetë më aktiv në rajon në monitorimin dhe në kritikën ndaj autoriteteve publike, por institucionet legjislative ende nuk po veprojnë dhe nuk po performojnë në një mënyrë transparente.

Gjatë vitit të kaluar në Shqipëri, asnjë kërkesë e paraqitur nga BIRN nuk mori përgjigje plotësisht. Megjithatë, **45 për qind** u përgjigjën pjesërisht, **22 për qind** u refuzuan dhe **33 për qind** nuk u përgjigjën fare.

Institucioni më i keq ishte Ministria e Shëndetësisë, sepse refuzoi të zbulonte kopje të kontratave dhe nuk iu përgjigj kërkesave në kohë. Tabela më poshtë paraqet autoritetet ose institucionet publike, dokumentet e kërkuara sipas kërkesave për të drejtë informimi dhe përgjigjet e marra. Në total, gazetarët e BIRN dorëzuan nëntë kërkesa për të drejtë informimi për autoritetet në vijim:

34 Qasje e Mohuar: Shumica e çështjeve të krimeve të luftës në Ballkan nuk janë publike <https://balkaninsight.com/2020/09/28/access-denied-most-balkan-war-crimes-case-files-not-public/>

INSTITUCIONI:		DOKUMENTI I KËRKUAR:	PËRGJIGJA:
1	Parlamenti i Shqipërisë	Dokumentet për zgjedhjen e anëtarëve të bordit dhe kryetarit të Autoritetit të Mediave	Përgjigje e pjesshme
2	Gjykata e Tiranës	Vendime gjyqësore në raste shpifjesh	Përgjigje e pjesshme
3	Gjykata e Apelit	Dokumente gjyqësore në lidhje me një hulumtim administrativ	Përgjigje e pjesshme
4	Inspektori i Lartë i Drejtësisë	Dokumente në lidhje me një hulumtim administrativ	U refuzua
5	Autoriteti për Informim mbi Dosjet e ish-Sigurimit të Shtetit	Raporte statistikore për numrin e spiunëve dhe subjekteve të spiunuara për periudhën 1980-1990	Pa përgjigje
6	Ministria e Drejtësisë	Kopje kontratash	Pa përgjigje
7	Ministria e Shëndetësisë	Kopje kontratash	Refuzuar
8	Struktura e Posaçme Kundër Korrupsionit dhe Krimit të Organizuar (SPAK)	Informacione mbi tenderët sekret të kryer gjatë gjendjes së jashtëzakonshme në Shqipëri	Pa përgjigje
9	Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë, Shqipëri	Dokumente, kontrata dhe memorandume mirëkuptimi mbi disa investime kineze në Shqipëri	Përgjigje e pjesshme

Tabela 5: Vlerësimi institucional në Shqipëri bazuar në përgjigjet e dhëna për kërkesat për të drejtë informimi

Në **Bosnjë dhe Hercegovinë**, BIRN paraqiti pesë kërkesa për të drejtë informimi. I vetmi institucion që iu përgjigj kërkesave të BIRN ishte Ministria e Federatës për Personat e Zhvendosur dhe Refugjatët. Megjithatë, përgjigja e saj nuk zbuloi informacionin e kërkuar, kështu që ishte vetëm një përgjigje e pjesshme.

Shumica e kërkesave të paraqitura për të drejtë informimi nuk morën përgjigje (**80 për qind**); **20 për qindëshi** i mbetur morën vetëm përgjigje të pjesshme.

BIRN kërkoi qasje - dhe nuk mori përgjigje nga – nga të gjitha partitë politike mbi raportet financiare në lidhje me donacionet nga jashtë. Bazuar në analizën e kërkesave të paraqitura në Bosnjë, tabela më poshtë thekson llojin e kërkuar të dokumentit dhe përgjigjet e marra nga institucionet:

INSTITUCIONI:		DOKUMENTI I KËRKUAR:	PËRGJIGJA:
1	Ministria e Federatës për Personat e Zhvendosur dhe Refugjatët	Raport financiar mbi donacionet nga jashtë	Përgjigje e pjesshme
2	Partia për Veprim Demokratik (SDA)	Raport financiar mbi donacionet nga jashtë	Pa përgjigje
3	Bashkimi Demokrat i Bosnjës dhe Hercegovinës (HDZ)	Raport financiar mbi donacionet nga jashtë	Pa përgjigje
4	Alanca e Social Demokratëve të Pavarur (SNSD)	Raport financiar mbi donacionet nga jashtë	Pa përgjigje
5	Gjykata e Bosnjës dhe Hercegovinës	Vendim mbi përfundimin e kujdestarisë dhe shqiptimin e masave ndaluese	Pa përgjigje

Tabela 6: Vlerësimi institucional në Bosnje dhe Hercegovinë bazuar në përgjigjet për kërkesat për të drejtë informimi

Në **Kosovë**, gjatë vitit të kaluar, BIRN dorëzoi 248 kërkesa për të drejtë informimi në institucione të ndryshme qeveritare, ndërmarrje publike dhe autoritete lokale.

Dokumentet e kërkuara përfshinin deklarata tatimore, detaje mbi procesin e përzgjedhjes së anëtarëve të bordit, politika të lidhura me COVID-19, shpenzime (fatura), raporte financiare, procesverbale takimesh dhe detaje prokurimesh publike. Shumica e kërkesave u përgjigjën plotësisht (**52 për qind**), megjithatë, shumica e tyre u përgjigjën me vonesë (pas afatit ligjor) dhe **40 për qind** nuk morën asnjë përgjigje. Vetëm **8 për qind** u refuzuan.

Tabela më poshtë rendit reagimin dhe transparencën e institucioneve, llojin e dokumentit të kërkuar dhe përgjigjen zyrtare të marrë:

	INSTITUCIONI:	DOKUMENTI I KËRKUAR:	PËRGJIGJA:
1	Administrata Tatimore e Kosovës	Kontrata, deklarata tatimore, rezultate testesh	Përgjigje të plota
2	Banka Qendrore e Kosovës	Anëtarë bordi, politika të reja, Zyra e Sigurimeve	Përgjigje të plota
3	Ministria e Financave	Fatura shpenzimesh, vendime	Përgjigje të plota
4	Ministria e Ekonomisë	Fatura shpenzimesh, detaje kontratash	Përgjigje të plota
5	Zyra e Presidentit (tremujori i fundit)	Fatura shpenzimesh	Përgjigje të plota
6	Ministria e Shëndetësisë	Lista komiteti, shpenzime	Asnjë përgjigje
7	Policia	Vendime, detaje rastesh	Asnjë përgjigje
8	Zyra e kryeministrit	Detaje takimi, fatura shpenzimesh	Asnjë përgjigje

9	Universiteti i Prishtinës	Lista e profesorëve të kontraktuar	Refuzuar
10	Telekomi i Kosovës	Kontrata dhe detaje prokurimesh publike	Refuzuar

Tabela 7: Vlerësimi institucional në Kosovë bazuar në përgjigjet e masa për kërkesat për të drejtë informimi

Në **Maqedoninë e Veriut**, BIRN paraqiti 41 kërkesa për të drejtë informimi në Zyrën e Presidentit, ministritë, komunat, gjykatat, këshillin gjyqësor, muzetë, Zyrën e Prokurorit Publik, Zyrën e Mbrojtësit Publik dhe partitë politike.

Shumica e kërkesave të paraqitura për të drejtë informimi u përgjigjën plotësisht (**47 për qind**); 10 për qind të tjera u përgjigjën pjesërisht; **3 për qind** u refuzuan; dhe gjysma e mbetur e kërkesave nuk morën asnjë përgjigje (**40 për qind**). Kërkesat e refuzuara ishin nga partia në opozitë.

Tabela më poshtë rendit përgjegjshmërinë dhe transparencën e institucioneve, llojin e dokumentit të kërkuar dhe përgjigjet zyrtare të marra:

	INSTITUCIONI:	DOKUMENTI I KËRKUAR:	PËRGJIGJA:
1	Presidenti i Maqedonisë së Veriut	Memorandum mirëkuptimi nënshkruar me Kinën	Përgjigje e plotë
2	Ministria e Mbrojtjes	Memorandum mirëkuptimi mbi donacione nga Kina	Përgjigje e plotë
3	Ministria e Shëndetësisë	Kopje e një kontrate donacioni	Përgjigje e plotë
4	Këshilli Gjyqësor i Maqedonisë	Detaje çështjesh	Pa përgjigje

5	Muzeu Arkeologjik i Maqedonisë	Shumat e përdorura për rindërtimin e ndërtesës nga viti 2014 deri në vitin 2019	Pa përgjigje
6	Parti në Maqedoninë e Veriut / VMRO-DPMNE	Kostot e fushatës zgjedhore të vitit 2020	Pa përgjigje/Refuzuar
7	Zyra e Mbrojtësit Publik Office	Lista e kompanive dhe shuma e përjashtimeve nga taksat për periudhën 2018-2019	Përgjigje e pjesshme
8	Gjykata e Apelit	Detaje çështjesh	Përgjigje e pjesshme
9	Ministria e Kulturës	Shumat e përdorura për rindërtimin e teatrit ndërkombëtar nga viti 2014 deri në 2019	Përgjigje e plotë
10	Zyra e Prokurorit Publik	Raportin vjetor për 2019	Pa përgjigje

Tabela 8: Vlerësimi institucional në Maqedoninë e Veriut bazuar në përgjigjet e dhënat për kërkesat për të drejtë informimi

Sipas ligjit në **Serbi** (Seksioni IV, Paragrafi 22), në Zyrën e Komisionerit nuk mund të bëhet asnjë ankesë kundër vendimeve të Asamblesë Kombëtare, presidentit të Republikës së Serbisë, qeverisë së Republikës së Serbisë, Gjykatës së Lartë të Kasacionit të Serbisë, Gjykatës Kushtetuese dhe Prokurorit Publik të Republikës. Kështu, në praktikë, qeveria e Serbisë zakonisht refuzon, ose nuk u përgjigjet kërkesave të gazetarëve.

Tabela më poshtë përmbledh transparencën institucionale mbi kërkesat e BIRN gjatë vitit të kaluar. Është e rëndësishme të theksohet se shumica e kërkesave u përgjigjën, dhe se shumica e pjesës tjetër nuk morën asnjë përgjigje. Në vitin 2020, BIRN dorëzoi 55 kërkesa për të drejtë informimi në institucione

të ndryshme në Serbi. Nga ato, **53 për qind** e kërkesave u përgjigjën; **11 për qind** morën përgjigje të pjesshme; **5 për qind** u refuzuan dhe **31 për qind** nuk morën asnjë përgjigje.

Është e rëndësishme të theksohet se shumica e kërkesave që morën përgjigje vinin nga gjykatat dhe zyrat e prokurorëve. Megjithatë, zyrat e prokurorive nuk u renditën lart në shkallën e transparencës pasi ato u përgjigjën vetëm teknikisht, duke njoftuar kërkuesin (gazetarin e BIRN) se gjykata nuk posedon dokumentin e kërkuar. Dhe kur publiku po kërkonte me padurim azhurnime për zhvillimet në lidhje me COVID-19, institucione të rëndësishme shëndetësore në Serbi, duke përfshirë qeverinë, e cila po menaxhonte krizën, nuk u përgjigjën fare.

Tabela më poshtë vlerëson reagimin dhe transparencën e institucioneve, llojin e dokumentit të kërkuar dhe përgjigjet zyrtare të marra:

	INSTITUCIONI:	DOKUMENTET E KËRKUARA:	PËRGJIGJE:
1	Qeveria e Serbisë	Të dhëna për COVID-19/ Stimuj financiar për serbët në Mal të Zi	Pa përgjigje
2	Fondi Kombëtar i Sigurimeve Shëndetësore i Serbisë	COVID-19	Pa përgjigje
3	Instituti i Shëndetit Publik i Serbisë	COVID-19	Përgjigje e pjesshme
4	Gjykatat e larta	Zonat e huaja të luftës	Përgjigje e plotë
5	Zyra e Prokurorit për Krimin e Organizuar, Serbi	Detaje çështjesh	Përgjigje e plotë

6	Ministria e Tregtisë, Serbi	Eksporte armësh	Përgjigje e pjesshme
7	Zyra e Prokurorit për Krime Lufte, Serbi	Detaje çështjesh	Përgjigje e plotë
8	Drejtoria e Pronës e Serbisë	Detaje të kontratës së shitjes së pronës shtetërore	Pa përgjigje
9	Autoriteti Gjeodezik i Republikës, Serbi	Detaje të kontratës së shitjes së pronës shtetërore	Refuzuar
10	Ministria e Brendshme, Serbi	Dokumente arrestimesh ndërkombëtare dhe kriminelësh lufte të kërkuar	Refuzuar

Tabela 9: Vlerësimi institucional në Serbi bazuar në përgjigjet e dhëna për kërkesat për të drejtë informimi

Open Government

Partnership - Sfidat dhe

vlerësimet përsa i përket

qasjes institucionale:

Shqipëria, Bosnja dhe

Hercegovina, Mali i Zi,

Maqedonia e Veriut dhe

Serbia

Open Government Partnership, OGP, është një nismë që përfaqëson qeveri më të hapura dhe transparente. Duke iu bashkuar asaj, qeveritë bien dakord të angazhohen që të bëhen më transparente për t'i shërbyer më mirë qytetarëve të tyre

Për të vlerësuar gatishmërinë e qeverisë në Shqipëri, Bosnjë dhe Hercegovinë, Malin e Zi, Maqedoninë e Veriut dhe Serbi dhe bashkimin e tyre me OGP-në, BIRN analizoi angazhimet e përcaktuara dhe raportet e publikuara kur ishte e zbatueshme.

Të gjitha vendet e Ballkanit, përveç Kosovës, i janë bashkuar nismës që synon të sigurojë angazhime konkrete nga qeveritë shtetërore dhe nën-shtetërore për të promovuar qeveri të hapur, fuqizuar qytetarët, luftuar korrupsionin dhe shfrytëzuar teknologjitë e reja për të forcuar qeverisjen.

Që t'i bashkohen OGP-së, vendet duhet të mbështesin Deklaratën e Qeverisë së Hapur, që do të thotë të pranosh, njohësh dhe mbështesësh vlerat e hapjes dhe angazhimin me qytetarët për të menaxhuar të dhënat publike dhe për të përqafuar transparencën.

Si fazë e dytë, anëtarët e OPG-së zhvillojnë planet kombëtare të veprimit. Një Plan Kombëtar Veprimi zakonisht përgatitet nga një institucion publik që qeveria e ka deleguar për të mbikëqyrur procesin e OGP-së. Në konsultime me shoqërinë civile, institucioni udhëheqës planifikon dhe prezanton angazhime konkrete për një periudhë dy vjeçare para një grupi më të gjerë institucionesh të ndryshme publike dhe shoqërisë civile për të finalizuar angazhimet. Të pesë vendet nga Ballkani kanë caktuar angazhime konkrete në Planet e tyre Kombëtare të Veprimit.

Sipas përkufizimit të Llogaridhënies të OGP-së, në mënyrë që vendet të mbeten anëtare në gjendje të mirë dhe me status aktiv, ato duhet të realizojnë raporte periodike vetëvlerësimi që vlerësohen nga një Mekanizëm i Pavarur Raportimi (IRM) - i cili realizon raporte që vlerësojnë modelin dhe zbatimin e angazhimeve të miratuara nga qeveritë pjesëmarrëse në OGP në planin e veprimit të vendit të tyre.

Për ciklin e raportimit 2018-2020, vetëm Shqipëria³⁵ dhe Serbia³⁶ kanë publikuar raporte vetëvlerësimi në fund të mandatit. Të dy vendet i botuan raportet në dhjetor 2020. Bosnja dhe Hercegovina, Mali i Zi dhe Maqedonia e Veriut pritet t'i publikojnë raportet e tyre. Dhe, deri më tani, vetëm Serbia dhe Shqipëria kanë publikuar Planet e tyre të reja të Veprimit për periudhën 2020-2022.

Me aderimin në OGP, shtetet anëtare shprehin kriteret e mëposhtme, mbi të cilat ky raport reflekton mbi ndryshimet, sfidat, progresin ose pasivitetin:

- Qasja në informacion
- Pjesëmarrja qytetare
- Liria e shprehjes, asociimit dhe mbledhjes
- Transparenca dhe llogaridhënia

Disa nga angazhimet që secili shtet ka propozuar në Planin e tij të Veprimit (2018-2020) kanë të bëjnë me të dhëna të hapura, anti-korrupsion, prokurim publik, zhvillimin e qeverisjes elektronike, miratimin e ligjeve për të mbështetur transparencën e institucioneve publike, etj. Por, pavarësisht premtimeve se do të jenë më transparente dhe të hapura, këto vende janë ende duke luftuar për të përmbushur zotimet.

BIRN gjithashtu ka krahasuar, analizuar dhe vlerësuar nga afër zotimet e deklaruara nga Planet Kombëtare të Veprimit, institucionet e përfshira, gjetjet nga raportet e IRM-së dhe raportet e vetëvlerësimit në fund të mandatit (për Shqipërinë dhe Serbinë). Për secilin angazhim të paktën një institucion u delegua që të performojë objektiva dhe të arrijë qëllime. BIRN ka vlerësuar 20 institucione, katër për çdo vend, përsa i takon progresit të tyre, nga më i miri tek më i keqi, në drejtim të përmbushjes së zotimeve.

35 OGP Shqipëria, Raporti i vetëvlerësimit për fundin e mandatit 2018-2020 https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2020/12/Albania_End-of-Term_Self-Assessment_2018-2020_EN.pdf

36 OGP Serbia, Raporti i vetëvlerësimit për fundin e mandatit 2018-2020 https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2020/12/Serbia_End-of-Term_Self-Assessment_2018-2020_EN.pdf

Nr.	Vendi:	Institucioni:	Angazhimi:	Përm-bushja:
1	Shqipëri	Ministria e Financave dhe e Ekonomisë	Angazhimi 1: Qeverisja e hapur për të rritur transparencën e raportimit të qeverisë dhe për të përmirësuar qasjen në informacion	E vogël
2	Shqipëri	Agjencia Kombëtare e Shoqërisë së Informacionit (AKSH)	Angazhimi 2: Qeverisja e hapur për modernizimin e shërbimeve publike dhe qeverisjes, E-Gov	E moderuar
3	Shqipëri	Departamenti i Zhvillimit dhe Mirëqeverisjes pranë zyrës së kryeministrit	Angazhimi 3: Qeverisja e hapur për rregullim më të mirë	E vogël
4	Shqipëri	Ministria e Drejtësisë	Angazhimi 4: Qeverisje e hapur për krijimin e komuniteteve të sigurta	E Vogël
5	Bosnje dhe Hercegovinë	Agjencia e Prokurimit publik e Bosnjës dhe Hercegovinës	Angazhimi 1: Të dhëna të hapura për prokurimin publik	E moderuar

6	Bosnje dhe Hercegovinë	Agjencia për Statistika e Bosnjës dhe Hercegovinës	Angazhimi 4: Rritja e disponueshmërisë, qasjes dhe përdorimit të të dhënave statistikore zyrtare	E vogël
7	Bosnje dhe Hercegovinë	Ministria e Drejtësisë e Bosnjës dhe Hercegovinës	Angazhimi 5: Përfshirja e organizatave të shoqërisë civile në hartimin e politikave	E vogël
8	Bosnje dhe Hercegovinë	Ministria e Financave dhe Thesarit e Bosnjës dhe Hercegovinës	Angazhimi 7: Hartimi i buxhetit për qytetarët	E vogël
9	Mal i Zi	Ministria për Administrim Publik	Angazhimi 1: Dokumenti Kombëtar i Identifikimit	E vogël
10	Mal i Zi	Sekretariati i Përgjithshëm i Qeverisë së Malit të Zi	Angazhimi 3: Publikimi proaktiv i informacionit	E vogël
11	Mal i Zi	Ministria për Administrim Publik; Ministria e Punëve të Brendshme	Angazhimi 4: Grumbullimi efikas i tarifave administrative	E vogël
12	Mal i Zi	Ministria e Financave, Administrimit të Taksave	Angazhimi 5: Dorëzimi elektronik i kthimit të taksave të pronës	E vogël

13	Maqedoni e Veriut	Komisioni për Mbrojtjen e të Drejtës për Qasje të Lirë në Informacione Publike (CPR-FAPI)	Angazhimi 1 (tema): Qasja në informacion. Publikimi proaktiv, promovimi i qasjes elektronike dhe rritja e ndërgjegjësimit të qytetarëve për të drejtat e tyre për qasje falas në informacion publik;	E moderuar
14	Maqedoni e Veriut	Komisioni Shtetëror për Parandalimin e Korrupsionit	Angazhimi 2: Integriteti dhe qeverisja e mirë: mekanizmi i përparuar për monitorimin e statusit të pronës të zyrtarëve të zgjedhur dhe të emëruar	E vogël
15	Maqedoni e Veriut	Ministria e Financave	Angazhimi 3: Transparenca fiskale: Mundësia për publikimin e informacionit bazë për prokurimet publike në faqet e internetit të institucioneve	E vogël
16	Maqedoni e Veriut	Ministria e Drejtësisë	Angazhimi 6 (tema): Qasja në drejtësi: Qasja në zhvillimin e drejtësisë; përmirësimi i qasjes në drejtësi për grupet e marginalizuara	E moderuar
17	Serbi	Ministria e Financave	Angazhimi 1: Publikimi i Ligjit për Buxhetin e Republikës së Serbisë në një format të lexueshëm nga kompjuteri	E vogël

18	Serbi	Zyra për Bashkëpunim me Shoqërinë Civile	Angazhimi 2: Zhvillimi i një kalendari elektronik të thirrjeve publike për financimin e projekteve dhe programeve të organizatave të shoqërisë civile nga fondet e buxhetit tek organet e administratës publike të Republikës. (E-kalendar për financimin e shoqërisë civile)	E vogël
19	Serbi	Ministria e Mbrojtjes së Mjedisit	Angazhimi 3: Publikimi i të dhënave për fondet e mbrojtjes së mjedisit	E vogël
20	Serbi	Ministria e Administratës Publike dhe Zyrës së Vetëqeverisjes lokale për Teknologji Informativ dhe e-qeverisje	Angazhimi 4: Hapja e të dhënave nga thirrjet publike për financimin e punës së shoqatave dhe zhvillimin e mediave	E vogël

Tabela 10: 20 institucionet e OGP³⁷

Shqipëria u bë një anëtare e OGP-së në vitin 2011 dhe që atëherë e ka zhvendosur lidhshirësin e OGP-së nga një institucion në tjetrin, duke dështuar të zbatojë plotësisht angazhimet e veta, të tilla si transparenca fiskale, shërbimet publike, qasja në informacion, administrata publike dhe anti-korrupsioni.

Në planin e katërt të veprimit (2018-2020), Shqipëria u angazhua të adresojë reformat e administratës publike që janë të rëndësishme për procesin e integritetit të vendit në Bashkimin Evropian (BE). Aktivitetet e dukshme

37 Institucionet e OGP të vlerësuara dhe analizuar nga BIRN.

përfshijnë krijimin e një portali të hapur të dhënash (Angazhimi 2) dhe inkurajimin e qytetarëve për të përdorur platforma në internet për raportimin e korrupsionit (Angazhimi 4). Shoqëria civile kryesisht mungonte në zhvillimin e angazhimeve dhe kontributi i saj në planin përfundimtar të veprimit ishte i kufizuar. Shqipëria mund të konsiderojë gjithashtu përfshirjen e angazhimeve për të përmirësuar transparencën e prokurimit publik dhe sistemit gjyqësor në planin e ardhshëm të veprimit.

Plani i katërt i veprimit³⁸ u udhëhoq nga Departamenti i Zhvillimit dhe Qeverisjes së Mirë nën Zyrën e Kryeministrit. Në përgjithësi, shoqërisë civile në Shqipëri nuk iu ofrua mundësia për të propozuar angazhime ose për t'u dhënë përparësi fushave të caktuara të politikave. Mungesa e një forumi të dedikuar shumë palësh kufizoi ndjeshëm mundësitë që shoqëria civile të përfshihet në procesin e OGP-së dhe çoi në mungesë të interesit të shoqërisë civile në planin e katërt të veprimit.

Katër angazhimet në planin e veprimit rrjedhin nga dokumentet ekzistuese strategjike për qeverisjen e mirë dhe reformë në administratën publike. Angazhimet kryesisht synojnë të përmirësojnë transparencën e financave publike, qasjen në shërbime publike dhe rregullimin e administratës publike. Veçanërisht, Angazhimi 4 synon të forcojë organet anti-korrupsion të Shqipërisë, të krijojë një sistem deklarimi pasurish në internet për zyrtarët publikë dhe të inkurajojë qytetarët të përdorin platforma në internet për të raportuar korrupsionin³⁹. Megjithatë, bazuar në raportin e vetëvlerësimit⁴⁰ në fund të mandatit të Shqipërisë, vetëm Angazhimi 1 u zbatua pjesërisht; tre të tjerët janë vlerësuar si të kompletuar plotësisht.

38 Open Government Partnership, Plani i Veprimit i Shqipërisë 2018-2020 <https://www.opengovpartnership.org/documents/albania-design-report-2018-2020/>

39 Open Government Partnership Shqipëri, Raport 2018-2020 <https://www.opengovpartnership.org/documents/albania-design-report-2018-2020/>

40 OGP Shqipëri Raporti i Vetëvlerësimit i fundit të Mandatit 2018-2020 https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2020/12/Albania_End-of-Term_Self-Assessment_2018-2020_EN.pdf

Angazhimi 1:	Qeverisje e hapur për të rritur transparencën e raportimit të qeverisë dhe për të përmirësuar qasjen në informacion
Angazhimi 2:	Qeverisje e hapur për modernizimin e shërbimeve publike dhe qeverisjes E-Gov
Angazhimi 3:	Qeverisje e hapur për 'rregullim më të mirë'
Angazhimi 4:	Qeverisje e hapur për krijimin e komuniteteve të sigurta

Tabela 11: Angazhimet e Shqipërisë nga Plani i katërt i Veprimit (2018-2020)

Sipas raportit të vetëvlerësimit të fundvitit⁴¹, Shqipëria pretendon të ketë përfunduar tre nga katër angazhime. Megjithatë, angazhimi 1 kërkon ende shumë punë për të parë rezultate konkrete përfundimtare për sa i përket transparencës qeveritare.

Bosnja dhe Hercegovina ishte e fundit që iu bashkua partneritetit në vitin 2014. Sistemi i saj kompleks institucional dhe sistemi politik kanë ndikuar në angazhimin e saj në OGP që kur vendi u bashkua. Plani i parë i veprimit u zhvillua me kontributin e shoqërisë civile dhe u botua në vitin 2019. Angazhimet janë të lidhura me projekte në vazhdim e jo me nisma të reja dhe përfshijnë qasjen në të dhëna të hapura, transparencën e prokurimit publik, konsultime publike dhe plane e integriteti në institucionet publike⁴².

Nga plani i veprimit, disa angazhime janë tashmë në progres ndërsa të tjerat bazohen në nisma ose plane më të gjera qeveritare, duke siguruar vazhdimësi - siç janë hapja e grupeve të të dhënave, riorganizimi i planeve të integritetit dhe përmirësimi i mekanizmave të pjesëmarrjes me shoqërinë civile.

41 OGP Raporti i Vetëvlerësimit për Shqipërinë 2018-2020 https://www.opengov-partnership.org/wp-content/uploads/2020/12/Albania_End-of-Term_Self-Assessment_2018-2020_EN.pdf

42 OGP Raporti i Bosnjës dhe Hercegovinës 2019-2021 <https://www.opengovpartnership.org/documents/bosnia-and-herzegovina-design-report-2019-2021/>

Për më tepër, plani i veprimit përmban shtatë angazhime. Angazhimet veçanërisht të rëndësishme me ndikim të moderuar potencial adresojnë transparencën e prokurimit publik dhe përfshijnë shoqërinë civile në përmirësimin e pjesëmarrjes në proceset e politikëbërjes.

Të tjerët me ndikim të vogël adresojnë çështje të të dhënave të hapura, transparencës proaktive të institucioneve të Bosnjës dhe Hercegovinës dhe për herë të parë, krijimin e një buxheti për qytetarët. Nga angazhimet e përcaktuara aktuale, Bosnja po tregon shumë pak progres në përmbushjen e afateve dhe objektivave të përcaktuara. Megjithatë plani i veprimit e angazhoi Bosnjën për të përmirësuar transparencën dhe qasjen e të dhënave të prokurimit, nevojiten masa për të forcuar monitorimin dhe sanksionet për të parandaluar dhe trajtuar korrupsionin në prokurimin publik.

Shkurtimisht, Bosnja duhet të angazhohet për të garantuar lehtësimin e bashkëpunimit ndër-sektorial dhe zhvillimin e mekanizmave institucionale për të adresuar mangësitë në monitorimin dhe hetimin e korrupsionit në prokurimin publik.

Angazhimi 1:	Të dhëna të hapura për prokurimin publik
Angazhimi 2:	Zhvillimi i një platforme në internet për hartimin në internet të planeve të integritetit në institucione
Angazhimi 3:	Zhvillimi i moduleve të trajnimit në internet për nëpunësit civilë në procesin e hartimit dhe zbatimit të planeve të integritetit
Angazhimi 4:	Rritja e disponueshmërisë, hapjes dhe përdorimit të të dhënave statistikore zyrtare
Angazhimi 5:	Përfshirje e organizatave të shoqërisë civile në proceset e politikëbërjes
Angazhimi 6:	Transparencë e përmirësuar në institucione
Angazhimi 7:	Hartimi i një buxheti për qytetarët

Tabela 12: Angazhimet e Bosnjës nga plani i parë i veprimit (2019-2021)

Mali i Zi, i cili u bashkua në vitin 2012, ende po përballlet me vështirësi në leadershipin e brendshme në trajtimin e OGP-së dhe ndjekjen e zhvillimeve të institucioneve tashmë të angazhuara. Megjithatë, plani i dytë i veprimit i Malit të Zi (2018-2020) i dha fund një periudhe të zgjatur pasivitetit të OGP. Planu adresoi transparencën e buxhetit, pjesëmarrjen e publikut dhe shërbimet elektronike. Shumica e angazhimeve rrjedhin nga Reforma në vazhdim e Administratës Publike të vendit dhe procesi i pranimit në BE. Më e rëndësishmja, Mali i Zi duhet të çojë para qëllimet strategjike afatgjata dhe të forcojë transparencën në shpenzimet publike, qasjen në informacion dhe mjetet e pjesëmarrjes publike.

Aktivitetet e përfshira në planin e dytë ishin: zgjerimi i mjeteve në internet për pjesëmarrjen publike, përmirësimi i transparencës së buxhetit dhe një studim mbi mbrojtjen e sinjalizuesve. Aktivitete të tjera përfshijnë reforma të administratës së brendshme siç janë dokumenti kombëtar i identifikimit, mbledhja e tarifave dhe plotësimi i taksave në internet; në këtë kontekst, arritjet janë përmirësime të portalit teknik ose studime për rekomandime.⁴³

Procesi i bashkë-krijimit u drejtua nga Ekipi i Operacioneve, i cili shërbeu si forumi me shumë interes i Malit të Zi. Aktorët e shoqërisë civile patën mundësi të marrin pjesë dhe të paraqesin propozime gjatë takimeve të Ekipit të Operacioneve dhe përmes konsultimeve shtesë në internet. Megjithatë, afati i shkurtër i zhvillimit të planit ndaloi angazhimin më të madh, një fushë për përmirësim në të ardhmen.

Kryesisht, Angazhimi 2 (E-Demokracia: përmirësimi i mjeteve online për konsultim publik) përfshinte zgjerimin e pjesëmarrjes në internet të publikut dhe mjetet e e-peticionit. Angazhimi 6 (politika të përmirësuara anti-korrupsion) përfshinte zhvillimin e prezantimeve vizuale të buxhetit shtetëror dhe lokal, dhe botimin e broshurave për qytetarët, si dhe kryerjen e një studimi

43 OGP Raporti i Malit të Zi www.opengovpartnership.org/documents/montenegro-design-report-2018-2020/

krahasues mbi mbrojtjen e bilbilfryrësve.⁴⁴

Megjithatë, pothuajse asnjë nga zotimet nuk është përmbushur. Qytetarët ende përballen me vështirësi në qasjen e të dhënave për shërbimet e qeverisjes vendore dhe shpenzimet e taksave; asnjë veprim nuk është ndërmarrë për përmirësimin e politikave anti-korrupsion dhe asnjë e dhënë aktuale nuk po publikohet rregullisht nga faqet e internetit të institucioneve publike.

Angazhimi 1:	Dokumenti Kombëtar i Identifikimit
Angazhimi 2:	E-Demokracia, përmirësimi i mjeteve në internet për konsultime publike
Angazhimi 3:	Publikim proaktiv i informacioneve
Angazhimi 4:	Mbledhje efikase e tarifave administrative
Angazhimi 5:	Dorëzimi elektronik i deklaratave të tatimit të pronës
Angazhimi 6:	Politika të përmirësuara anti-korrupsion

Tabela 13: Angazhimet e Malit të Zi nga Plani i Dytë i Veprimit (2018-2020)

Maqedonia e Veriut iu bashkua OPG-së në 2011 dhe ende po përpiqet të bëhet më e hapur dhe të arrijë fushat e saj të përqendrimit të politikave. Ajo gjithashtu ka numrin më të lartë të angazhimeve të përcaktuara.

Plani i fundit i katërt i Veprimit Kombëtar (2018-2020) synon të përqendrohet në: Parlamentin e Hapur; qasja në drejtësi; transparenca në nivel nën-shtetëror. Ai përfshiu 23 angazhime, 18 prej të cilave ishin pjesë e shtatë temave kryesore: qasja në informacion; integriteti dhe qeverisja e mirë; transparenca fiskale; të dhëna të hapura; transparenca në nivelin lokal; qasja në drejtësi; ndryshimet klimatike. Përveç kësaj, plani i veprimit përfshin pesë angazhime nën nismën

44 OGP Mekanizmi i Raportit të Pavarur (IRM): Raporti i Malit të Zi 2018-2020 https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2020/06/Montenegro_Design_Report_2018-2020_EN.pdf

Parlamenti i Hapur për Kuvendin e Republikës së Maqedonisë së Veriut. Këto pesë u organizuan në tre tema: llogaridhënia; infrastruktura e përmirësuar e ICT-së; pjesëmarrja e qytetarëve.⁴⁵

Maqedonia e Veriut nuk arriti të krijonte një forum të dedikuar me shumë palë të interesuara për OGP-në dhe duhet t'i japë përparësi temave të tilla si të dhëna të hapura, qasje në drejtësi dhe transparencë përfituese e pronësisë.

Gjatë planit të katërt të veprimit, qeveria e Maqedonisë së Veriut u përqendrua në shumë angazhime, kështu që nuk arriti të bëjë progres në fusha më të rëndësishme, si transparenca fiskale dhe qasja në drejtësi.

Për më tepër, plani i katërt i veprimit vazhdoi të trajtojë tema kryesore nga planet e mëparshme të veprimit, të tilla si qasja në informacion, transparenca fiskale, të dhënat e hapura dhe përmirësimi i hapjes në nivel lokal. Planit përfshiu disa fusha të reja të politikave, siç janë qasja në drejtësi dhe angazhimet nga Kuvendi i Republikës së Maqedonisë së Veriut. Dhe Ministria e Shoqërisë Informatike dhe Administratës vazhdoi të drejtojë procesin pjesëmarrës për planin e katërt të veprimit.⁴⁶

Më vete, Kuvendi i Maqedonisë së Veriut mbajti konsultime për të zhvilluar angazhimet e Parlamentit të Hapur, të cilat përfshinin stafin e Asamblesë, përfaqësues të shoqërisë civile dhe përfaqësues të organizatave ndërkombëtare.

Më e rëndësishmja, plani i katërt i veprimit përfshiu krijimin e një baze të dhënash "financa të hapura" (Angazhimi 3.1) me të dhëna për të gjitha transaksionet e disbursuara nga Thesari, si dhe të dhëna për buxhetet e qeverive lokale. Por, sipas vëzhgimit të BIRN, ky ishte një zhvillim i vogël dhe asnjë e dhënë financiare e azhurnuar nuk është e hapur dhe e disponueshme për publikun e gjerë. Gjithashtu, angazhimet nën Qasjen në Drejtësi (6.1)

45 Open Government Partnership, Maqedonia e Veriut <https://www.opengovpartnership.org/members/north-macedonia/>

46 Open Government Partnership, Raporti i Maqedonisë së Veriut 2018-2020 <https://www.opengovpartnership.org/documents/north-macedonia-design-report-2018-2020/>

mund të përmirësojnë ndjeshëm kornizën ligjore dhe mund të ndihmojnë në përmirësimin e qasjes në shërbimet ligjore (6.2) për komunitetet e marginalizuara dhe të prekshme - por nuk është identifikuar asnjë shërbim konkret dhe nuk është bërë asnjë progres.

Tema:	Angazhimi:	
Qasja në informacion (1):	Angazhimi 1:	Publikim proaktiv, promovim i qasjes elektronike dhe rritja e ndërgjegjësimit të qytetarëve për të drejtat e tyre për qasje të lirë në informacionin publik
	Angazhimi 2:	Të dhënat themelore për subjektet e regjistruara në Regjistrin Qendror të Republikës së Maqedonisë së Veriut duhet të bëhen të disponueshme për publikun dhe falas në faqen e internetit të CRRM
	Angazhimi 3:	Hartëzimi i familjeve dhe individëve të pastrehë dhe të rrezikuar nga shoqëria
Integritet dhe qeverisje e mirë (2):	Angazhimi 4:	Një mekanizëm i përparuar për monitorimin e statusit pasuror të zyrtarëve të zgjedhur dhe të emëruar
	Angazhimi 5:	Bashkëpunimi me sektorin civil për vlerësimet anti-korrupsion të legjislativitetit

Transparencë fiskale (3):	Angazhimi 6:	Thesar i hapur
	Angazhimi 7:	Mundësi për publikimin e informacionit bazë mbi prokurimin publik në faqet e internetit të institucioneve (autoritetet kontraktuese në prokurimin publik)
	Angazhimi 8:	Nxitja e transparencës në zbatimin e programeve shëndetësore dhe krijimi i një mekanizmi të vlerësimit të ndikimit të kostove nga këto programe tek përdoruesit e fundit përmes përfshirjes së qytetarëve
	Angazhimi 9:	(3.4) Nxitja e transparencës në zbatimin e programeve të punësimit dhe krijimi i një mekanizmi për vlerësimin e ndikimit të kostove nga këto programe te përdoruesit e fundit përmes përfshirjes së qytetarëve
Të dhëna të hapura (4):	Angazhimi 10:	Katalogimi i grupeve të të dhënave në institucionet shtetërore
	Angazhimi 11:	Nisma rajonale për bashkëpunim në fushën e të dhënave të hapura

Transparenca në nivel lokal (5):	Angazhimi 12:	Përcaktimi i mjeteve të reja për përmirësimin e transparencës financiare dhe llogaridhënie e LSGU-ve dhe përfshirje sociale
	Angazhimi 13:	Përmirësim i shërbimit publik përmes bashkëpunimit institucional midis LSGU-ve dhe CSO-ve
	Angazhimi 14:	Një mënyrë gjithëpërfshirëse e vendimmarrjes për të inkurajuar zhvillimin lokal dhe rajonal
	Angazhimi 15:	Një Shkup elastik nëpërmjet disponueshmërisë së të dhënave
Qasje në drejtësi (6):	Angazhimi 16:	Qasje në zhvillimet në drejtësi
	Angazhimi 17:	Përmirësim i qasjes në drejtësi për grupet e marginalizuara të qytetarëve
Ndryshime klimatike (7):	Angazhimi 18:	Arritja e ndryshimeve të sistemit duke përmirësuar njohuritë kolektive mbi ndryshimet klimatike

Llogaridhënia në Asamble (I):	Angazhimi 19:	Forcimi i shërbimit të Asamblesë në mënyrë që të mund të përmbushë përgjegjësitë e rritura duke plotësuar vendet e lira të punës dhe trajnimit të zyrtarëve
	Angazhimi 20:	Rritje e transparencës financiare të Asamblesë së Republikës së Maqedonisë së Veriut
Infrastrukturë të përmirësuar ICT në Asamble (II):	Angazhimi 21:	Qasje më e mirë në informacion
	Angazhimi 22:	Kanal televiziv parlamentar plotësisht funksional
Pjesëmarrja e qytetarëve në Asamble (III):	Angazhimi 23:	Përmirësim i pjesëmarrjes së qytetarëve në procesin legjislativ dhe mbikëqyrës të Asamblesë

Tabela 14: Angazhimet e planit të katërt të veprimit të Maqedonisë së Veriut (2018-2020)

Serbia, e cila ishte e dyta nga fundi që iu bashkua partneritetit në vitin 2013, ka gjithashtu një numër të lartë angazhimesh të përcaktuara, pas Maqedonisë së Veriut. Nga një total prej 15 angazhimesh të përcaktuara në planin e veprimit 2018-2020, Serbia nuk arriti të zhvillojë një sistem IT për të mbështetur qeverisjen elektronike dhe nuk arriti të vërë në zbatim ndryshimet e propozuara në ligje që supozohej të përmirësonin transparencën qeveritare.

Hapja e qeverisë së Serbisë nuk ka ndryshuar në mënyrë të konsiderueshme krahasuar me vitet e mëparshme. Megjithëse administrata publike ka vazhduar të bëjë përpjekje drejt hapjes së të dhënave dhe digjitalizimit, gjendja problematike e sundimit të ligjit dhe përkeqësimi i lirisë së medias kanë ndikuar mjedisin për një qeveri të hapur. Dy ligje të rëndësishme u miratuan për të përfshirë mekanizma më të mirë pjesëmarrës, por, në praktikë, qytetarët kanë pak mundësi për të shqyrtuar me kujdes punën e qeverisë.

Sipas OGP-së, procesi shumë-palësh i Serbisë është gjithëpërfshirës, me aktorët qeveritarë dhe joqeveritarë që kanë të drejta të barabarta për të propozuar angazhime, për të përcaktuar agjendën dhe për të marrë pjesë në vendimmarrje.

Edhe pse Grupi i Punës zhvilloi konsultime të gjera, disa organe qeveritare të ngarkuara me fusha të rëndësishme të politikës, të tilla si transparenca fiskale, nuk ranë dakord të marrin përsipër angazhimet e propozuara nga shoqëria civile, duke kufizuar ambicien e përgjithshme të planit të veprimit. Si rezultat, edhe ato angazhime në lidhje me tema thelbësore, të tilla si pronësia e mediave, përqendrohen në përmirësime të vogla teknologjike dhe kanë burime të pakta për zbatim efikas. Disa zotime u bartën nga planet e mëparshme të veprimit, por nuk u përmirësuan qartë në një mënyrë për të parandaluar përsëritjen e sfidave të mëparshme.⁴⁷

Shkurtimisht, shumica e angazhimeve kanë pasur vetëm një ndikim të vogël në hapjen e qeverisë. Megjithatë, në raportin e vetëvlerësimit, qeveria e Serbisë siguroi se kishte bërë progres të mirë. Shkurtimisht, raporti vuri në dukje se nga 15 angazhime në total (14 angazhime dhe një rekomandim i qeverisë), tre prej tyre (20 për qind) janë zbatuar plotësisht, nëntë (60 për qind) janë zbatuar në mënyrë të konsiderueshme, dy (13 për qind) janë zbatuar pjesërisht, ndërsa zbatimi i një zotimi (7 për qind) nuk është iniciuar. BIRN do të vazhdojë të monitorojë angazhimet nga Plani i ri Kombëtar i Veprimit (2020-2022).

47 49 Open Government Partnership Raporti i Serbisë t 2018-2020 <https://www.opengov-partnership.org/documents/serbia-design-report-2018-2020/>

Serbia është i vetmi vend nga rajoni që aktualisht vë në zbatim 12 angazhime nga plani i saj kombëtar i veprimit 2020-2022.

Tema:	Angazhim:	
Transparenca e të dhënave të hapura/fiskale	Angazhimi 1:	Publikimi i Ligjit për Buxhetin e Republikës së Serbisë në një format të lexueshëm nga kompjuteri
	Angazhimi 2:	Zhvillimi i një kalendari elektronik i thirrjeve publike për financimin e projekteve dhe programeve të organizatave të shoqërisë civile nga fondet buxhetore të organeve të administratës publike të Republikës së Serbisë
	Angazhimi 3:	Garantimi i disponueshmërisë së të dhënave për shumat e planifikuara dhe të shpenzuara brenda fondeve lokale për mbrojtjen e mjedisit
	Angazhimi 4:	Hapja e të dhënave nga thirrjet publike për financim të punës së shoqatave dhe bashkëfinancim të zhvillimit të përbajtjes mediatike me interes publik
	Angazhimi 5:	Përgatitja e raporteve/indikatoreve për shoqatat, fondacionet dhe ndihmat në një format të hapur
	Angazhimi 6:	Ndryshimi i Aktit Nënligjor në Dokumentacionin e Bashkangjitur për Regjistrimin e Medias në Regjistrin e Medias dhe përmirësimi teknik i paraqitjes së të dhënave në Regjistër

Integriteti i qeverisë	Angazhimi 7:	Ndihmë me monitorimin e miratimit të LAP
	Angazhimi 8:	Përditësimi i listës zgjedhore
Shërbimet Publike	Angazhimi 9:	Thjeshtimi i procedurave dhe rregulloreve administrative – ePAPER
	Angazhimi 10:	Krijimi i një Bordi Njoftimesh Elektronike për të gjitha organet e administratës shtetërore dhe të vetëqeverisjes lokale
Qasja në Informacion	Angazhimi 11:	Përmirësimi i transparencës proaktive - Broshurë Informative
	Angazhimi 12:	Ndryshimet në Ligjin për Qasje të Lirë në Informacione me Rëndësi Publike
Pjesëmarrja Publike	Angazhimi 13:	Mbështetje për bashkëpunimin e përmirësuar midis organeve të administratës publike dhe organizatave të shoqërisë civile në procesin e hartimit, miratimit dhe monitorimit të zbatimit të rregulloreve
	Angazhimi 14:	Krijimi i bazës ligjore dhe implementimi i një sistemi elektronik për angazhimin e qytetar
Qeveria rekomandon që Asambleja Kombëtare të zbatojë këtë veprimtari:		Rritje e transparencës dhe pjesëmarrjes në seancat e komisioneve parlamentare të Asamblesë Kombëtare jashtë selisë së tij

Tabela 15: Angazhimet e Planit të Tretë të Veprimit të Serbisë (2018-2020)

Të pesë vendet nga rajoni nuk kanë arritur të bëhen më transparentë dhe të arritshëm në aspektin digjital. Disa vendosin shumë angazhime (si Maqedonia e Veriut), duke dështuar kështu të bëjnë progres konkret në sektorë të rëndësishëm. Të tjerët ishin tepër ambiciozë për të caktuar angazhime të larta dhe nuk ishin në gjendje të bënin fare progres (si Bosnja dhe Hercegovina). Publikimi i azhurnimeve më të fundit në faqet e tyre të internetit, siç janë raportet financiare, procesverbalet e mbledhjeve të ministrisë, ose dokumente të tjerë aktualë dhe të rëndësishëm publik, ngjan si një proces i gjatë për t'u zbatuar plotësisht. Përfshirja e aktorëve të shoqërisë civile në fazat e planifikimit mbetet një sfidë tjetër për shumicën e vendeve. Edhe ata që përfshinë shoqërinë civile në proces nuk arritën të vënë në zbatim ose përfshijnë rekomandimet dhe propozimet e tyre. Të pesë vendet duhet të angazhohen që fillimisht të përcaktojnë angazhime të qarta dhe të arritshme, të vendosin udhëzime të rrepta mbi mënyrën se si të arrihen zotimet dhe, në fund të çdo mandati, të përgatisin raporte vetëvlerësimi, në mënyrë që puna e bërë të zbulohet në më shumë detaje.

Komisionerët e të drejtës për informim dhe Avokatët e Popullit 'ruajnë' qasjen e lirë në informacion publik

Përvojat dhe sfidat me ligjet dhe praktikat aktuale

Sipas Ligjeve për të Drejtë Informimi, oficerët e të drejtës për informim - komisionerët, agjencitë dhe avokatët e popullit, në varësi të një vendi, janë subjekte të pavarura që duhet të monitorojnë nga afër zbatimin e ligjit, të reagojnë ndaj shkeljeve, të ngrenë akuza disiplinore dhe, më e rëndësishmja, të mbajnë institucionet publike përgjegjëse për mungesën e të dhënave aktuale publike në faqet e tyre të internetit.

Për të mësuar më shumë rreth sfidave dhe pengesave me të cilat përballen ata, si dhe për të paraqitur rezultatet paraprake për vitin 2020, BIRN zhvilloi intervista në internet me punonjës në secilën nga zyrat në gjashtë vendet e zgjedhura në rajon.

Shqipëria

Siç tregon Ligji për të Drejtën e Informimit (Ligji Nr. 119/2014)⁴⁸, Shqipëria ka një autoritet të caktuar dhe të pavarur që mbikëqyr monitorimin e zbatimit të ligjit dhe adreson probleme kur informacioni nuk zbulohet siç duhet.

Kur Ligji origjinal u ndryshua në vitin 2014, ai përfshiu dhe zgjeroi kompetencat e Komisionerit për të Drejtën e Informimit dhe Mbrojtjen e të Dhënave Personale. Në Shqipëri, Komisioneri mund të përdorë sanksione disiplinore kundër atyre që shkelin kërkesat e Ligjit për të Drejtën e Informimit.

Ushtrimi proaktiv i së drejtës për informim inkurajon transparencën dhe llogaridhënien e autoriteteve publike si një nga shtyllat kryesore të sundimit të ligjit. Në vitin 2020, Zyra e Komisionerit vazhdoi monitorimin e autoriteteve publike nga **programet e transparencës** në administratën shtetërore dhe në nivel lokal; duke forcuar të drejtën për **rolin e koordinatorit për të drejtën e informimit**, duke azhurnuar regjistrat me kërkesa dhe përgjigje, duke shqyrtuar ankesa, duke kryer hetime administrative, seanca dëgjimore dhe duke bërë rekomandime e duke marrë vendime, ndër të tjera.⁴⁹

Gjatë vitit 2019, Zyra e Komisionerit publikoi shifrat e mëposhtme në lidhje me tre shtyllat e tyre të monitorimit të institucioneve publike dhe gjurmimin e lirisë së të drejtës për informim:

48 Ligji për të Drejtën për Informim, Shqipëri: https://qkb.gov.al/media/1307/119_2014-anglisht.pdf

49 Raporti vjetor i Komisionerit për të Drejtën e Informimit dhe Mbrojtjen e të Dhënave Personale 2019 https://ëëë.idp.al/ëp-content/uploads/2020/03/Annual_Report_2019.pdf

246

Autoritete Publike kanë bërë publik "Programin e Transparencës"

236

Autoritete Publike kanë emëruar një "Kordinator për të drejtën për informim"

189

Autoritetet Publike kanë publikuar "Regjistër Kërkesash dhe Përgjigjesh"

Tabela 16: Vlerësimet e monitorimit të Komisionerit⁵⁰

Për vitin 2020, edhe pse Komisioneri ende nuk i ka publikuar gjetjet e tij nga monitorimi, BIRN ka marrë të dhëna paraprake. Sipas Komisionerit, **421** autoritete publike janë aktualisht operacionale (me të dhëna të publikuara në internet), krahasuar me **417** në 2019.⁵¹

Shumë institucione kanë pranuar një **program transparence** dhe e kanë publikuar programin në faqen e tyre të internetit. Në vitin 2019, 256 autoritete publike bënë publike Programin e Transparencës. Në vitin 2020, **239** autoritete publike e publikuan programin. Megjithatë, publikimi i programit të transparencës në internet nuk do të thotë që autoritetet publike kanë publikuar ndonjë informacion cilësor ose përmbytje aktuale.

Një numër i lartë autoritetesh publike duket se kanë caktuar një **Kordinator për të Drejtën e Informimit**. Por duke caktuar thjesht një kordinator, autoritetet nuk u bënë gjithmonë më të hapura. Sipas Komisionerit, shumë prej Koordinatorëve kërkojnë trajnim në vendin e punës dhe duhet të jenë ndërmjetësues të vërtetë ndërmjet institucionit dhe të drejtës për informim. Megjithatë, Komisioneri shpreson që roli i tyre të vazhdojë të forcohet. Në vitin 2019, 236 autoritete publike caktuan kordinatorë. E njëjta gjë ndodhi edhe në vitin 2020, kur **236** autoritete publike caktuan Koordinatorë (dhe publikuan informacione për rolin e kordinatorit).

50 Raporti Vjetor i Komisionit për të Drejtën e Informimit dhe Mbrojtjen e të Dhënave Personale për vitin 2019 https://ëëë.idp.al/ëp-content/uploads/2020/03/Annual_Report_2019.pdf

51 Intervistë në internet me Komisionerin, z. Besnik Dervishi, realizuar më 29 tetor 2020.

Shtylla e tretë nga monitorimi i Komisionerit duket të jetë më pak efikasja kur bëhet fjalë për monitorimin e së drejtës për informim në Shqipëri. Në vitin 2019, gjithsej 189 autoritete publike publikuan një **Regjistër Kërkesash dhe Përgjigjesh**. Në vitin 2020, **137** autoritete publike e kishin regjistrin në dispozicion në internet. Megjithatë, pasi analizoi vetëm 10 autoritete dhe institucione publike, BIRN vuri re se këto regjistra nuk përmbajnë ndonjë informacion cilësor ose një kopje të plotë të një dokumenti. Regjistrat thjesht shënojnë datën e kërkesës së marrë, atë që është kërkuar dhe vërejnë se nuk kishte asnjë tarifë financiare për marrjen e informacionit të kërkuar. Asnjë regjistër nuk përmbante ndonjë lidhje direkte ose kopje të informacionit të kërkuar (dokument, projekt-buxhet, procesverbal takimi, rekomandime politikash, etj.).

Ashtu si një vitin 2019, në vitin 2020 Zyra e Komisionerit gjeti mospërputhje midis shifrave të raportuara nga autoritetet publike dhe shifrave të paraqitura në Regjistrin e Kërkesave dhe Përgjigjeve të autoritetit publik. Ata gjithashtu arritën në përfundimin se në raste të caktuara, autoritetet publike regjistruan kërkesa për të drejtë informimi, madje edhe kërkesa të qytetarëve për shërbime të ndryshme të ofruara nga autoriteti publik, në kuadrin e detyrave funksionale.⁵²

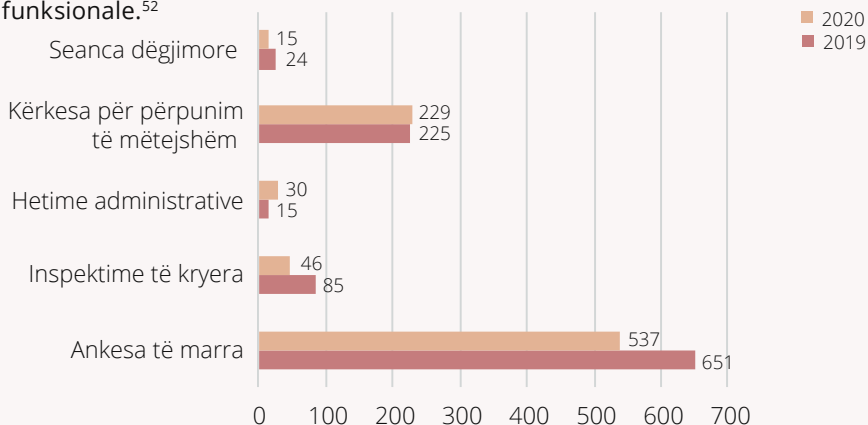

Tabela 17: Rezultatet e Komisionerit, Raporti Vjetor 2019

52 Raporti Vjetor i Komisionerit https://ëëë.idp.al/ëp-content/uploads/2020/03/Annual_Report_2019.pdf

Sipas të dhënave paraprake të Komisionerit, deri në tetor 2020, Komisioneri mori 537 ankesa në total. Në vitin 2019, u morën vetëm 651 ankesa. Një koment i rëndësishëm për vëzhgimin e Komisionerit gjatë vitit 2020 është numri i lartë i kërkesave të marra për përpunim të mëtejshëm.

Komisioneri pranoi 229 kërkesa për shtjellim të mëtejshëm, të cilat nxitën autoritetet publike të sigurojnë që informacioni publik i kërkuar nga institucioni i tyre të jepet. Në vitin 2019 ky numër ishte 225.

Edhe gjatë vitit pandemik, Komisioneri monitoroi nga afër të drejtën për informim, duke zhvilluar **15 seanca dëgjimore**; duke lëshuar **30 hetime administrative** dhe duke kryer **46 inspektive rastësore**.

Shqetësimet e Komisionerit në lidhje me nivelet e transparencës të ministrive të shprehura në intervistën për BIRN:

- **Programet e transparencës** nuk janë të azhurnuara dhe mungojnë disa dokumente, të cilat duhet të ishin publikuar në përputhje me nenin 7 të Ligjit "Për të Drejtën e Informimit". Konkretisht, informacioni mbi buxhetin, mbi prokurimet dhe raportet e auditimit nuk është publikuar ende.
- **Koordinatorët për të drejtën e informimit** kërkojnë më shumë trajnim dhe zhvillim profesional për të drejtën për qasje në informacione publike, pasi shumica e tyre nuk kanë njohuri të mjaftueshme të kornizës ligjore, e cila e vendos zbatimin e ligjit në një nivel jo të duhur.

Zyra e Komisionerit mori gjithsej 72 ankesa nga gazetarë dhe përfaqësues të medias (për periudhën nga 11 marsi 2020 deri më 23 qershor 2020), nga të cilat 42 janë përmbushur gjatë periudhës së shqyrtimit të ankesës, ndërsa për tre prej tyre Zyra të Komisionerit dha një vendim. Ndërkohë, shqyrtimet

administrative për 27 ankesa të tjera ishin në proces. Tabela e mëposhtme përmbledh ankesat e paraqitura nga gazetarët dhe mediat:

Autoriteti publik	Ankesa të marra
Aeroporti 'Nënë Tereza'	1
Agjencia e Prokurimit Publik	1
Agjencia e Zhvillimit të Territorit	1
Agjencia Kombëtare e Bregdetit	1
Alb Petrol sh.a	1
Agjencia Kombëtare e Mjedisit	6
Autoriteti Portual Durrës	1
Autoriteti Rrugor Shqiptar	1
Banka e Shqipërisë	1
Bashkitë	21
Instituti Kombëtar i Trashëgimisë Kulturore	2
Këshilli Rajonal i Tiranës	1
Komisioni i Pavarur i Kualifikimit	2
Komisioni Qendror i Zgjedhjeve	1
Parlamenti i Shqipërisë	1
Ministria e Drejtësisë	2
Ministria e Financave dhe Ekonomisë	1
Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale	9
Ministria e Kulturës	1
Ministria e Arsimit, Sportit dhe Rinisë	1
Ministria e Turizmit dhe Mjedisit	5
Ministria e Punëve të Brendshme	1

Operatori i Shpërndarjes së Energjisë Elektrike (OSHEE)	2
Qendra Spitalore Universitare Tiranë (QSUT)	1
Spitali Universitar “Shefqet Ndroqi”	1
Spitali Universitar i Traumës Tiranë	2
Agjencia Kombëtare e Ujësjellës Kanalizimeve	1
Prokuroria e Tiranës	1
Prokuroria e Përgjithshme	1
Universiteti Politeknik i Tiranës	1

Tabela 18: Ankesat që mori zyra e Komisionerit në vitin 2020

Përvojat/shqetësimet e Komisionerit:

- Edhe pas gjashtë vitesh që e kemi në praktikë ligjin, ne ende nuk kemi personel të mjaftueshëm për të qenë në gjendje të përmbushim të gjitha detyrimet tona siç parashikohet nga ligji;
- Nuk është aspak e lehtë, pasi mentaliteti i administratës publike në Shqipëri nuk është i hapur. Nuk ka qenë kurrë i tillë. Ne po përballeshim me një realitet që çdo dokument zyrtar konsiderohej një dokument konfidencial dhe i mbyllur. Përkundrazi, çdo dokument zyrtar duhet të jetë një dokument i hapur. Ne po punojmë shumë për ta ndryshuar këtë mentalitet të vjetër administrativ.
- Kishte raste kur autoritetet publike nuk dëshironin të zbulonin informacione thjesht sepse nuk i dinin detyrimet e tyre ligjore ose për shkak të mungesës së profesionalizmit.

- Më e rëndësishmja, emërimet ose zgjedhjet e koordinatorëve për të Drejtën për Informim në secilin institucion publik duhet të bazohen në kompetencat profesionale; dhe roli i koordinatorit duhet të sqarohet më mirë me terma dhe përgjegjësi të qarta.

Bosnja dhe Hercegovina

Në Bosnjë dhe Hercegovinë, Institucioni i Avokatit i Popullit për të Drejtat e Njeriut monitoron dhe vëzhgon të drejtën për qasje në informacion. Në përputhje me dispozitat e Ligjit për Avokatin e Popullit për të Drejtat e Njeriut të Bosnjës dhe Hercegovinës⁵³ dhe ligjeve në fuqi për qasjen e lirë në informacion⁵⁴, ai ose ajo kryen hetime, dhe në rast të shkeljeve të të drejtave, u dërgon rekomandime autoriteteve përgjegjëse, njofton direkt autoritetin më të lartë në rast të moszbatimit të rekomandimit dhe ka autoritetin për të hartuar dhe prezantuar udhëzues dhe rekomandime të përgjithshme në lidhje me zbatimin dhe aplikimin e ligjeve në këtë fushë.

Sipas Raportit Special të Avokatit të Popullit "mbi përvojat në zbatimin e legjislacionit që rregullon lirinë e qasjes në informacion në Bosnjë dhe Hercegovinë"⁵⁵, zbatimi i Ligjit për Qasje të Lirë në Informacion nga autoritetet publike shoqërohet me dobësi të dukshme, të tilla si: vonesat në vendimmarrja; kur merret një vendim, një mungesë e të gjitha elementeve të kërkuara nga ligji (si hyrja, prirja, arsyetimi, mjeti juridik); institucionet zakonisht nuk japin asnjë

53 Ligji për Avokatin e Popullit për të Drejtat e Njeriut të Bosnjës dhe Hercegovinës <http://ëëë.legislationline.org/documents/id/6300>

54 Ligji për të Drejtën e Informimit në Bosnjë dhe Hercegovinë http://hea.gov.ba/prist-up-info/ZOSPI_2000-2013_eng.pdf

55 Raporti Special i Avokatit të Popullit, dhjetor 2019 https://www.ombudsmen.gov.ba/documents/obmudsmen_doc2020020515415139eng.pdf

qasje reale në informacion. Në disa raste, Raporti Special i Avokatit të Popullit vëren se autoritetet publike nuk i përmbushin detyrimet e tyre ligjore për të vepruar sipas një kërkesë për qasje në informacion të marrë nga një palë e tretë.

Avokati i Popullit i vlerëson ankesat e marra në dy kategori: ato që lidhen me të metat institucionale dhe ato që lidhen me boshllëqet në legjislacion.

Numri i përgjithshëm i ankesave të marra nga Avokati i Popullit në vitin 2019 në lidhje me shkeljet e së drejtës për qasje të lirë në informacion ishte **275** dhe Avokati i Popullit lëshoi **57** rekomandime. Në vitin 2020, Avokati i Popullit pranoi **205** ankesa dhe lëshoi **64** rekomandime⁵⁶. Rekomandime të lëshuara në lidhje me: heshtjen e administratës, ose mosveprimin në lidhje me kërkesat për qasje në informacion dhe ankesat kundër vendimeve të shkallës së parë; dështimet për të siguruar informacion mbi mjetet juridike në dispozicion në vendimet e tyre; pretendimi i përjashtimeve në situata kur informacioni i kërkuar nuk përbën përjashtim; dështimi për të kryer një test të interesit publik ose një test joadekuat i interesit publik; dështimi për të caktuar zyrtarë informimi dhe gjëra të ngjashme.

Ankesat kishin të bënin me autoritetet publike në të gjitha nivelet e qeverisjes në Bosnjë, në lidhje me: dështimet për të dhënë një vendim; dështimet për të siguruar të drejtën për një mjet juridik; reagimin joefikas të inspektimeve; dhe dështimet e autoriteteve kompetente për të respektuar afatet ligjore kur vendosin për kërkesat e palëve.

Neni 19 i Ligjit për të Drejtë Informimi i detyron institucionet publike të caktojnë një Zyrta Informimi për të siguruar përpunimin e kërkesave. Ligji gjithashtu detyron institucionet publike të botojnë një Udhëzues për Qasje në Informacion dhe të mbajnë një Indeks Regjistrimi Informacioni. Avokati i Popullit shpreh shqetësime, pasi bazuar në analizat e tyre nga viti 2019, edhe

56 Shifra të marra nga Institucioni i Avokatit të Popullit, Ivona Raznatovic, Këshilltare për Komunikimet dhe Bashkëpunim Ndërkombëtar, nëpërmjet korrespondencës me postë elektronike, 27 nëntor 2020

pse të gjitha autoritetet publike janë të detyruara të botojnë një Udhëzues për Qasje në Informacion dhe të kenë Regjistrimi Informacioni, ata nuk kanë bërë asgjë në lidhje me përmbajtjen dhe azhurnimin e fakteve, duke i bërë ato të disponueshme për publikun e gjerë. Në përgjithësi, autoritetet publike nuk bëjnë azhurnime të rregullta, veçanërisht kur i referohen indeksit të regjistrimit të informacionit, duke pasur parasysh ndryshimet në kompetenca, veprime ose rrethana të tjera që ndikojnë në listat e informacioneve që duhet të bëhen të disponueshme për publikun. Shumica e autoriteteve publike nuk paraqesin të dhëna statistikore mbi kërkesat për qasje në informacion tek organet legjislative dhe Institucioni i Avokatit të Popullit.

Një përmbledhje e pengesave për të drejtën për informim nga autoritetet publike, siç renditen nga Institucioni i Avokatit të Popullit, vëren:

- Nivele të larta personeli të pashkolluar në organet publike;
- Keqkuptime ose keqinterpretime të ligjit për të drejtën për informim;
- Mungesë e të kuptuarit të marrëdhënies midis një organi publik dhe qytetarëve kundrejt autoriteteve publike dhe shërbimeve të qytetarëve;
- Struktura e organeve të zbatimit të ligjit nuk është themeluar, nuk janë miratuar udhëzues, nuk janë bërë indekse informacioni dhe nuk është caktuar asnjë zyrtar informimi dhe ata shpesh konsiderohen zyrtarë të marrëdhënieve me mediat;
- Arsytimi i dobët për vendimet e marra për kërkesat për qasje në informacion;
- Dështime për të siguruar një ekuilibër midis interesit publik dhe mbrojtjes së interesave të privatësisë së individëve;
- Dështime për të marrë vendime brenda afateve të përcaktuara me ligj;
- Mosrespektim i dispozitës ligjore për formën e vendimmarrjes;
- Akti i vendimit nuk përmban dispozita mbi mundësinë e animimit dhe emrin e organit vendimmarrës të shkallës së dytë.

- Kërkesat e refuzuara për qasje në informacion shpesh nuk përmbajnë një deklaratë të arsyeve të refuzimit ose justifikim për një test të interesit publik.

Shkurtimisht, Institucioni i Avokatit të Popullit në Bosnjë dhe Hercegovinë, duke mos pasur asnjë fuqi ligjore për të lëshuar sanksione, ose të mbajë përgjegjës institucione publike që nuk i binden Ligjit për të Drejtë Informimi, mundet vetëm të rekomandojë dhe trajnojë institucionet publike se si të jenë më të përgjegjshëm ligjërisht dhe të digjitalizojnë më shumë të dhëna, në mënyrë që të bëhen më të hapur për publikun e gjerë.

Përvojat/shqetësimet e Avokatit të Popullit:

- Çështjet në lidhje me qasjen e lirë në informacion konsiderohen brenda Departamentit për të Drejtat Civile dhe Politike, i cili ka shtatë punonjës dhe merret me të gjitha çështjet në lidhje me shkeljet e të drejtave civile dhe politike.
- Në përputhje me nenin 15 të Ligjit për Avokatin e Popullit, këta të fundit janë të pavarur në punën e tyre. Avokatët e Popullit nuk marrin asnjë urdhër. Brenda kompetencave të tyre kushtetuese dhe ligjore, asnjë Avokat Populli nuk merr udhëzime nga autoritetet. Avokatët e Popullit veprojnë brenda kornizës së dispozitave kushtetuese dhe ligjore dhe dokumenteve ligjore ndërkombëtare për të drejtat dhe liritë e njeriut të ratifikuara nga Bosnja dhe Hercegovina. Avokatët e Popullit janë të detyruar t'u përmbahen parimeve të drejtësisë dhe moralit në punën e tyre dhe nuk kanë presione politike ose presione të tjera.

Kosova

Ligji i sapo miratuar në Kosovë për Qasje në Dokumente Publike⁵⁷, që nga mesi i vitit 2019, përcakton Agjencinë për Informim dhe Privatësi, si një organ i pavarur, përgjegjës për garantimin e zbatimit të Ligjit për Qasje në Dokumente Publike dhe Ligjit për Mbrojtjen e të Dhënave Personale, me qëllim mbrojtjen e të drejtave dhe lirive themelore të personave fizikë në lidhje me përpunimin e të dhënave personale, si dhe garantimin e qasjes në dokumente publike.

Agjencia Për Informim dhe Privatësi është themeluar në bazë të Ligjit specifik për Mbrojtjen e të Dhënave Personale⁵⁸, i cili përcakton se kjo agjenci përfaqësohet nga **Komisioneri**, i cili emërohet nga **Kuvendi i Kosovës** dhe është përgjegjës për sigurimin e zbatimit të Ligjit për Mbrojtjen e të Dhënave Personale dhe Ligjit për Qasje në Dokumente Publike. Ndër të tjera, ky ligj rregullon procedurat për ankesë administrative, ku Agjencia shërben si një shkallë e dytë dhe është kompetente për të vendosur gjoba për institucionet publike dhe zyrtarët përgjegjës. Ndërsa kompetenca e Avokatit të Popullit (neni 21 i Ligjit për Qasje në Dokumente Publike) është të ndihmojë qytetarët në realizimin e të drejtës së tyre për qasje në dokumente publike në pajtim me Kushtetutën, Ligjin Nr. 05/L-019 për Avokatin e Popullit.⁵⁹

Megjithatë, vendi nuk arriti tre herë radhazi të zgjidhte një Komisioner. Prandaj, Institucioni i Avokatit të Popullit vazhdon të administrojë ankesa për qasje të refuzuar në dokumente publike.

Për më tepër, prirja drejt një numri në rritje të ankesave të paraqitura tek Avokati i Popullit për sa i përket pretendimeve për mohim të së drejtës për

57 Ligji i ri për Qasje në Dokumente Publike (korrik 2019), Republika e Kosovës https://mapl.rks-gov.net/ep-content/uploads/2017/12/LAË_NO_06_L-081_ON_ACCESS_TO_PUBLIC_DOCUMENTS.pdf

58 Ligji i Kosovës për Mbrojtjen e të Dhënave Personale http://assembly-kosova.org/Uploads/Data/Documents/Lawno06L-082_NBuSkkM44v.pdf

59 Ligji i Kosovës për Avokatin e Popullit https://www.oik-rks.org/wp-content/uploads/2018/08/706296_Zakon-o-Ombudsmanu-2010-195-ser.pdf

qasje në dokumente publike ka rënë në mënyrë drastike gjatë vitit të kaluar. Në vitin 2018 ishin paraqitur 61 ankesa, 56 prej të cilave ishin iniciuar për hetim; në vitin 2019 u paraqitën 106 ankesa, nga të cilat 99 ishin iniciuar për hetim⁶⁰. Në vitin 2020, sipas të dhënave paraprake të marra⁶¹, Institucioni i Avokatit të Popullit, nga 1 janari deri më 4 nëntor 2020, pranoi 43 ankesa, nga të cilat 42 u iniciuan për hetim.

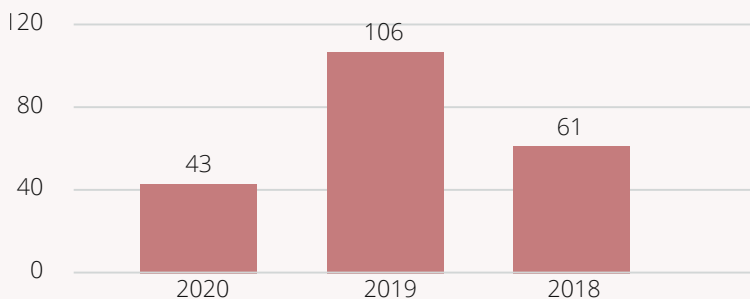

Tabela 19: Ankesat e marra nga Avokati i Popullit 2018-2020

Shumica e ankesave të marra nga Avokati i Popullit gjatë vitit 2019 kishin të bënin me qasjen në dokumente publike dhe ishin kryesisht kundër institucioneve publike në nivel qendror. Rreth **43 për qind** ishin kundër ministrive; **24 për qind** kishin të bënin me komunat, **8 për qind policinë**, **8 për qind të tjera**, **7 për qind me gjykatat**, **3 për qind ishin për Universitetin e Prishtinës**, **3 për qind ishin për ndërmarrjet publike**; **2 për qind ishin për Këshillin Prokurorial të Kosovës dhe 2 për qind ishin kundër Këshillit Gjyqësor të Kosovës**.⁶²

60 Raport Vjetor 2019, Avokati i Popullit i Kosovës <https://www.oik-rks.org/en/2020/04/02/godisnji-izvestaj-2019/>

61 Intervistë online me znj. Merita Gara, Këshilltare Ligjore që monitoron ankesat mbi qasjen në dokumente publike, 6 nëntor 2020

62 Raport Vjetor i Avokatit të Kosovës për vitin 2019 <https://www.oik-rks.org/en/2020/04/02/godisnji-izvestaj-2019/>

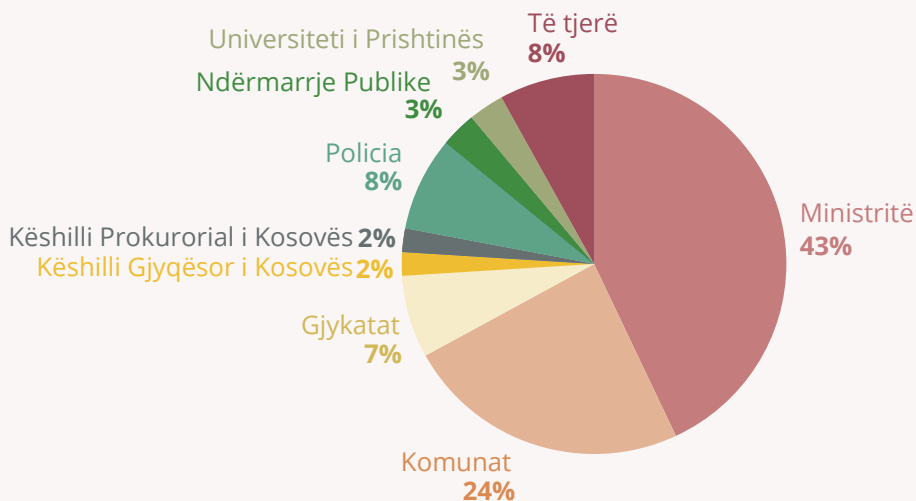

Tabela 20: Ankesat e marra nga Avokati i Popullit vetëm gjatë vitit 2019

Ankesat e marra gjatë vitit 2020 ishin kundër institucioneve të mëposhtme:

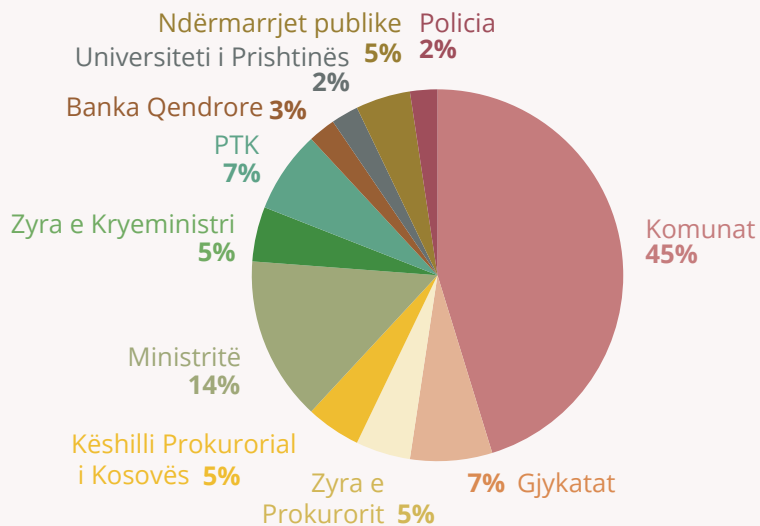

Tabela 21: Ankesat e marra nga Avokati i Popullit gjatë vitit 2020

Gjatë vitit 2020, Avokati i Popullit gjithashtu i dërgoi dy letra rekomandimesh autoriteteve përgjegjëse për qasjen në dokumente publike. Një institucion, deri në nëntor, e kishte vënë në zbatim rekomandimin (Komuna e Gjilanit). Institucioni që nuk e zbatoi rekomandimin ishte Këshilli Prokurorial i Kosovës.

Sipas vëzhgimit të përgjithshëm të Institucionit të Avokatit të Popullit (nga raporti vjetor i vitit 2019 dhe intervista në vitin 2020), institucionet publike të Kosovës vazhdojnë të refuzojnë qasjen ose të japin qasje të kufizuar, dhe kryesisht dështojnë të vendosin dhe të japin arsytim të vlefshëm për këtë të bazuar në ligj. Edhe pas marrjes së rekomandimeve ose hetimeve të Avokatit të Popullit, institucionet mbeten joaktive. Ndërsa pritej që krijimi i Komisionerit për Informim dhe Privatësi të krijonte baza të reja për institucione publike më proaktive dhe transparente, kjo nuk ndodhi. Parlamenti dështoi gjithashtu të zgjedhë një Komisioner për Agjencinë për Informim dhe Privatësi, AIP. Pa një Komisioner, Kosova nuk ka asnjë mekanizëm institucional për të zbatuar Ligjin për Qasje në Dokumente Publike dhe Ligjin për Mbrojtjen e të Dhënave Personale.

Për më tepër, AIP mbetet e paaftë të vendosë gjoha për organet që shkelin ligjin për shkak të mungesës së akteve të caktuara të brendshme që duhet të nënshkruhen dhe t'i paraqiten qeverisë nga Komisioneri.

Përvojat/shqetësimet e Avokatit të Popullit:

- Institucionet Publike duhet t'i referohen qartë kufizimeve ligjore kur refuzojnë një kërkesë për të drejtë informimi, e cila aktualisht nuk po ndodh - dhe jo vetëm të lëshojnë një njoftim (përgjigje) që kërkesa refuzohet.
- Asnjë institucion publik nuk i referohet Ligjit për Klasifikim të Informacionit, ku qartazi vërehen vetëm katër kategori kur një informacion nuk mund të zbulohet plotësisht. Megjithatë, institucionet ende mund të heqin dhe të nxijnë pjesët e kufizuara, dhe të zbulojnë pjesën tjetër.
- Një Komisioner duhet të emërohet sa më shpejt që të jetë e mundur, pasi ligji i jep Komisionerit kompetencën për të vendosur gjopa kur institucionet publike nuk lejojnë qasje në informacion siç parashikohet nga ligji.
- Duhet të aplikohen gjopa, në mënyrë që punonjësit publik të bëhen më të ndërgjegjshëm për detyrimet e tyre.

Mali i Zi

Organi mbikëqyrës i Ligjit për të Drejtë Informimi është Agjencia për Mbrojtjen e të Dhënave Personale dhe Qasje në Informacion.

Agjencia ka shumë karakteristika në përputhje me standardet ndërkombëtare. Ato përfshijnë: marrjen dhe vendosjen për ankesat; drejtimi i një sistemi informacioni për qasje në informacion; mbajtja e një liste të organeve publike; kontrollim që secili organ azhurnon "udhëzuesin" (indeksin) e tij të informacionit; kontrolli për përputhshmëri me dispozitat proaktive të publikimit, e kështu me radhë.

Megjithatë, ekziston shqetësimi se Agjencia nuk ka fuqi të dëgjojë ankesa kur

një refuzim bazohet në refuzimin e informacionit që klasifikohet sekret (neni 34).⁶³

Shkurtimisht, sipas raportit të Komisionit Evropian, zbatimi i Ligjit për të Drejtë Informimi nuk ka ndihmuar në përmirësimin e llogaridhënies dhe transparencës së autoriteteve publike. Në vitin 2019, numri i përgjithshëm i kërkesave për qasje të lirë në informacion ishte **5,409** (ndërsa në vitin 2018 ishte 6,080) dhe u paraqitën **3,531** ankesa. (Në vitin 2018, numri ishte 3,248).

Për vitin 2020, Agjencia mori **49** kërkesa për të drejtë informimi vetëm nga gazetarët. Dhe vetëm tre ankesa u morën gjatë vitit 2020: dy nga gazetarë dhe një nga Shoqata e Gazetarëve Profesionistë në Malin e Zi. Këshilli i Agjencisë hodhi poshtë një ankesë si të pabazuar, ndërsa dy rastet e mbetura janë ende në shqyrtim.

Kompetencat e Agjencisë për Mbrojtje të të Dhënave Personale dhe Qasje të Lirë në Informacion:⁶⁴

- Mbikëqyr zbatimin e mbrojtjes së të dhënave personale në përputhje me këtë ligj;
- Vendos për kërkesat për mbrojtjen e të drejtave;
- Jep opinione në lidhje me zbatimin e këtij ligji;
- Jep miratim në lidhje me krijimin e sistemeve të regjistrimit të të dhënave personale;
- Jep mendimin e saj në rast dyshimi nëse një grup të dhënash personale konsiderohet si një sistem regjistrimi brenda kuptimit të këtij ligji;

63 Analiza mbi Ligjin nga Info Access dhe MANS <http://www.mans.co.me/wp-content/uploads/2018/06/AIE-MANSanalysis.pdf>

64 Agjencia e Malit të Zi për Mbrojtje të të Dhënave Personale dhe Qasje të Lirë në Informacion <http://www.azlp.me/en/free-access-to-information>

- Monitoron zbatimin e masave organizative dhe teknike për mbrojtjen e të dhënave personale dhe propozon përmirësime të masave të tilla;
- Jep propozime dhe rekomandime për përmirësimin e mbrojtjes së të dhënave personale;
- Jep mendime nëse disa mënyra të përpunimit të të dhënave personale rrezikojnë të drejtat dhe liritë e individëve;
- Bashkëpunon me organet kompetente për mbikëqyrjen e mbrojtjes së të dhënave personale në vendet e tjera;
- Bashkëpunon me autoritetet shtetërore kompetente në procesin e përgatitjes së rregulloreve për mbrojtjen e të dhënave personale;
- Paraqet propozime për vlerësimin e kushtetutshmërisë së ligjeve, që është kushtetutshmëria dhe ligjshmëria e rregulloreve të tjera dhe akteve të përgjithshme që rregullojnë çështjet e përpunimit të të dhënave personale dhe
- Kryen detyra të tjera në përputhje me këtë ligj. (Neni 50 i Ligjit për Mbrojtjen e të Dhënave Personale; Gazeta Zyrtare e Malit të Zi 79/08 dhe 70/09).

Për më tepër, Këshilli i Agjencisë, si organ i shkallës së dytë, merr vendime mbi procedurën e ankesave të paraqitura dhe ankesat. Kontrolluesit në Departamentin për Qasje të Lirë në Informacion kryejnë inspektime në fushën e publikimit proaktiv të informacionit në faqet e internetit të atyre që janë të detyruar të zbatojnë Ligjin për Qasje të Lirë në Informacion.

Megjithatë, BIRN do të vazhdojë të monitorojë dhe të kërkojë më shumë të dhëna për vendimet e Këshillit dhe të testojë disa faqe në internet të autoriteteve publike nga Mali i Zi, në Raportin e ardhshëm Rajonal.

Nr.	Institucioni:	Statusi i kërkesës:
1.	Ministria e Financave, Departamenti i të Ardhrave Publike	Aprovuar pjesërisht
2.	Ministria e Transportit dhe Çështjeve Detare	Aprovuar pjesërisht
3.	Zyra Shtetërore e Auditimit	Aprovuar pjesërisht
4.	Administrata për Çështjet e Inspektimit	Njoftim
5.	Ministria e Punëve të Brendshme	Njoftim
6.	Komuna – Sekretaria e Asamblesë	Njoftim
7.	Administrimi i Pronave	Njoftim
8.	Agjencia për Mbrojtjen e Mjedisit	Njoftim
9.	Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural	Njoftim
10.	Ministria e Kulturës	Refuzuar
11.	Ministria e Financave, Departamenti i të Ardhrave Publike	Refuzuar
12.	Komuna, Shërbimi i Auditit të Brendshëm	Refuzuar
13.	Ministria e Punëve të Jashtme	Refuzuar
14.	Ministria e Sporteve	Refuzuar
15.	Ministria e Financës, Administrata e Doganave	Refuzuar
16.	Agjencia për Mbrojtjen e Mjedisit e Malit të Zi	Aprovuar
17.	Zyra Shtetërore e Auditimit	Aprovuar
18.	Parlamenti i Malit të Zi	Aprovuar
19.	Komuna – Zyra e kryetarit të komunës	Aprovuar
20.	Komuna – Sekretariati për Administratën e Përgjithshme	Aprovuar
21.	Agjencia e Punësimit të Malit të Zi	Aprovuar
22.	Zyra e Prokurorit të Shtetit	Aprovuar
23.	Ministria për të Drejtat e Njeriut dhe të Minoriteteve	Aprovuar

24.	Ministria e Mbrojtjes	Aprovuar
25.	Ministria e Administratës Publike	Aprovuar
26.	Ministria e Kulturës	Aprovuar
27.	Ministria e Punës dhe Çështjeve Sociale	Aprovuar
28.	Agjencia për Parandalimin e Korrupsionit	Aprovuar
29.	Ministria e Transportit dhe Çështjeve Detare	Aprovuar
30.	Gjykata Themelore	Aprovuar
31.	Muzeu Kombëtar i Malit të Zi	Aprovuar
32.	Arkiva Qeveritare, Shtetërore e Malit të Zi	Aprovuar
33.	Ministria e Punëve të Brendshme	Aprovuar
34.	Ministria e Financave, Departamenti i të Ardhurave Publike	Aprovuar
35.	Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural	Njoftim (institucioni kërkoi më shumë informacione)
36.	Administrata e Policisë	Përcjellë
37.	Ministria e Punëve të Brendshme	Përcjellë
38.	Komuna e Kotorrit, Departamenti i Turizmit	Aprovuar

Tabela 22: Lista e kërkesave të marra gjatë vitit 2020⁶⁵

Maqedonia e Veriut

Ligji për Qasje të Lirë në Informacionin Publik u ndryshua në mes të vitit 2019, dhe ligji i ri krijoi një Agjenci të re për Mbrojtjen e të Drejtës për Qasje të Lirë në Informacion Publik. Agjencia zëvendësoi Komisionin ekzistues për Mbrojtjen e të Drejtës për Qasje të Lirë në Informacion me Karakter Publik (Komisioni)

65 BIRN i mori të dhënat direkt nga Agjencia, asnjë e dhënë nuk ishte e publikuar/e disponueshme në internet

dhe përcaktohet si një organ autonom dhe i pavarur i administratës shtetërore (neni 29).⁶⁶

Agjencia e re për Mbrojtjen e të Drejtës për Qasje të Lirë në Informacion Publik⁶⁷, më në fund rifilloi punën në janar 2020. Duke qenë pa drejtor nga maji 2018 deri në janar 2020, Agjencia nuk iu përgjigj asnjë ankese gjatë asaj periudhe dhe kjo çoi në një rritje të kërkesave pa përgjigje për informacion publik nga ofruesit e informacionit publik. Drejtori dhe nëndrejtori u emëruan përfundimisht në janar 2020 dhe rreth 750 raste u zgjidhën në shkurt 2020.

Ligji i ri për Qasje të Lirë në Informacion Publik u miratua në maj 2019. Ai autorizon Agjencinë për Mbrojtjen e Qasjes së Lirë në Informacion Publik që të monitorojë pajtueshmërinë me rregullat për zbulimin proaktiv të informacionit dhe zvogëlon arsyet mbi të cilat kërkesat për informacion publik mund të refuzohen. Megjithatë, aftësia e Agjencisë për të zbatuar ligjin e ri duhet të forcohet. Gjithashtu, kriza e COVID-19 ka çuar në vonesa të mëtejshme në përgjigjen e kërkesave për informacion publik nga shumë institucione.

Sipas raportit vjetor të Agjencisë⁶⁸, gjatë vitit 2019, në Komision u dërguan **755** ankesa kundër akteve administrative dhe reale të organeve të shkallës së parë, ose kundër **heshtjes** nga mbajtësit e informacionit. **677** nga numri i përgjithshëm i ankesave u paraqitën për shkak të **heshtjes së administratës**. Shumica e ankesave u dorëzuan nga **persona juridikë**, për shembull, nga shoqata qytetarësh dhe fondacione (621) dhe 134 ankesa t dorëzuan nga individë.

Për vitin 2019, shumica e ankesave (411) u ngritën kundër **organizatave shëndetësore** nga e njëjta shoqatë qytetarësh; 130 ankesa u ngritën kundër

66 OSBE Maqedonia e Veriut mbi Ligjin e ri për Qasje të Lirë në Dokumente Publike <https://www.osce.org/odihr/426002>

67 Agjencia për Mbrojtjen e të Drejtës për Qasje të Lirë në Informacion Publik <http://koms-pi.mk/>

68 Raporti Vjetor për vitin 2019, Agjencia për Mbrojtjen e të Drejtës për Qasje të Lirë në Informacion Publik <http://koms-pi.mk/wp-content/uploads/2020/04/ГОДИШЕН-ИЗВЕШТАЈ-2019-PDF.pdf>

institucioneve shtetërore, 97 kundër **komunave**, 43 kundër **ndërmarrjeve publike**, 38 kundër **sistemit gjyqësor**, 20 kundër **personave juridikë dhe fizikë** që ushtrojnë autoritet publik dhe 15 kundër **institucioneve arsimore**.

Sipas të dhënave paraprake që BIRN mori nga Agjencia⁶⁹, një total prej 917 ankesash u zgjidhën deri më 30 Tetor 2020. Shumica e ankesave të marra (90 për qind) ishin kundër heshtjes së mbajtësve të informacionit. Më konkretisht, 836 ankesa u paraqitën për shkak të heshtjes administrative. Ashtu si në një vit më parë, shumica e ankesave u paraqitën nga persona juridikë, si shoqatat dhe fondacionet e qytetarëve (461), dhe 91 u paraqitën nga individë.

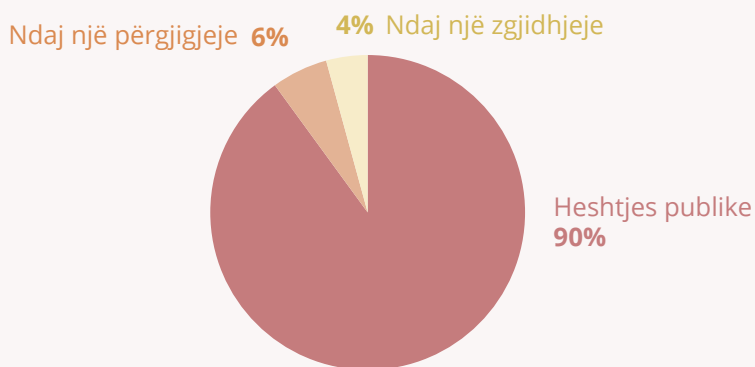

Tabela 23: Ankesat e marra në vitin 2020

Sipas të dhënave për korrik dhe gusht 2020, Agjencia mori ankesa kundër **ministrive** (19), **komunave** (11), **sistemit gjyqësor** (10) dhe 7 **kundër njërive publike**. Agjencia do të paraqesë totalët përfundimtare në Raportin e saj Vjetor për vitin 2020, që do të publikohet në muajt në vazhdim.

69 Intervistë në internet me znj. Plamenka Bojceva, drejtoreshë e Agjencisë, dhe z. Blerim Iseni, zv/drejtor, 30 tetor 2020

Përvojat/shqetësimet e Agjencisë:

- Ndryshimet e reja në ligj i kanë dhënë Agjencisë më shumë kompetenca, megjithatë, ajo vazhdon ende të funksionojë me burime dhe staf minimal.
- Disa institucione publike nuk mbajnë regjistra për kërkesat e marra, siç kërkohet nga ligji, kështu që ndonjëherë është e vështirë të gjurmosh përgjigjet ose veprimet e atyre institucioneve.
- Sanksionet për nëpunësit publik, për mos bindje ndaj detyrimeve ligjore, duhet të forcohen dhe të vihen në zbatim.

Serbia

Serbia miratoi Ligjin për Qasje të Lirë në Informacion në vitin 2004. Që atëherë, ky ligj u ndryshua tre herë. Në vitin 2007, duke forcuar kushtet për zgjedhjen e Komisionerit, pastaj në vitin 2009 duke ndryshuar dispozitat procedurale dhe penale dhe në vitin 2010, kur u përcaktua kompetenca për ekzekutimin e detyrueshëm të vendimit të Komisionerit. Që nga viti 2012, Komisioneri ka theksuar nevojën për përmirësim të mëtejshëm të ligjit në interes të së drejtës së publikut për të njohur dhe forcuar një shoqëri demokratike dhe të hapur, si edhe për të eliminuar pengesat e dukshme në praktikë. Procesi i ndryshimit të këtij ligji, i cili filloi atëherë, u ndërpre nga zgjedhjet parlamentare. Ai nuk është ende i plotë.⁷⁰

Për më tepër, zhvillimi i fundit i ligjit ishte një version i projektligjit nga viti 2019 që përmbante një zgjidhje të modifikuar në lidhje me kompanitë shtetërore në kuptimin që ato nuk përjashtohen plotësisht nga zbatimi i Ligjit për Qasjen e

70 Raporti Vjetor i Komisionerit për vitin 2019: <https://www.poverenik.rs/images/stories/dokumentacija-nova/izvestajiPoverenika/2019/ENIzvestaj2019.pdf>

Lirë në Informacion, pasi përshkruhen arsyet shtesë për kufizimin e mundshëm të të drejtave publike në lidhje me informacionin mbi punën e tyre.

Në fund të dhjetorit 2020, Ministria e Administratës Publike dhe Vetëqeverisjes Lokale e Serbisë njoftoi se puna për ndryshimin e Ligjit për Qasje të Lirë në Informacione me Rëndësi Publike kishte filluar⁷¹. Si ministri ashtu edhe Komisioneri deklaruan "gatishmërinë e tyre për të përmbushur planin ambicioz" për të përfunduar punën në tre muajt e parë të vitit 2021.

Disa OJQ të mbledhura në një organizatë ombrellë, Koalicioni për Lirinë e Qasjes në Informacion, i bënë thirrje⁷² qeverisë ta bëjë procesin më transparent duke publikuar planin e punës të grupit të punës dhe duke përfshirë përfaqësues të mediave, ekspertë dhe organizata të sektorit civil në punë.

"Një përbërje e tillë e grupit të punës (vetëm me përfaqësues të shtetit), si dhe afatet e shkurtra për të përfunduar procesin, mund të ndikojnë në cilësinë e zgjidhjeve të propozuara dhe debatin publik mbi draftin", tha Koalicioni më 19 shkurt.

Shqetësimet e tyre pasuan njoftimin e parë të qeverisë për ndryshimin e ligjit në vitin 2018. Shumë OJQ i konsideruan ndryshimet e propozuara të dëmshme për shkak të vështirësive formale në procedurat e marrjes së informacionit, kur një institucion publik nuk vepron sipas kërkesës së qytetarëve, ndër kritika të tjera.

Komisioneri Milan Marinovic, nga ana tjetër, i mbrojti ndryshimet në intervistën⁷³ e tij afër fundit të janarit 2021, duke argumentuar se ato do

71 Ka filluar puna në amendamentet për Ligjin për Qasje të Lirë në Informacion me Rëndësi për Publikun <http://mduls.gov.rs/saopstenja/zapocet-rad-na-izmenama-i-dopunama-zakona-o-slobodnom-pristupu-informacijama-od-javnog-znacaja/?script=lat>

72 Kërkesë qeverisë së Serbisë në lidhje me eliminimin e mangësive në hartimin e ligjit për qasje të lirë në informacione me rëndësi publike: <https://www.yihr.rs/en/request-to-the-government-of-the-republic-of-serbia-with-regard-to-the-elimination-of-shortcomings-in-the-drafting-of-the-law-on-free-access-to-information-of-public-importance/>

73 <https://www.danas.rs/drustvo/poverenik-uskoro-izmene-zakona-o-slobodnom-pristupu-informacija-od-javnog-znacaja/>

të mundësojnë përmirësimin e të drejtave për informim, forcimin e qasjes në informacion, proaktivitetin e organeve qeveritare dhe parandalimin e abuzimeve dhe kompetencave të Komisionerit.

Sipas Raportit Vjetor të Komisionerit për vitin 2019, parashtruesit e kërkesave kanë pasur më shumë vështirësi në marrjen e informacioneve mbi shpenzimin e fondeve buxhetore, prokurimin publik dhe shpenzimet e tjera të fondeve publike, regjistrat e pasurisë publike dhe gjëra të ngjashme. Kjo është arsyeja pse numri i ankesave në këto raste në vitin 2019 pothuajse u dyfishua krahasuar me një vit më parë, si dhe numri i ankesave në lidhje me rrezikimin dhe mbrojtjen e mjedisit.

Në Serbi, është e zakonshme që, në një numër të madh rastesh, autoritetet publike veprojnë sipas kërkesës dhe vënë në dispozicion informacione vetëm pasi aplikanti të ketë paraqitur një ankesë te Komisioneri dhe pasi Komisioneri ta paraqesë atë tek autoriteti për një deklaratë. Kjo çon në pezullimin e procedurës së ankesës, por në të njëjtën kohë shkakton ngacmim të panevojshëm të atyre që kërkojnë informacione dhe shpenzime të panevojshme të burimeve publike në lidhje me përpunimin e ankesave dhe angazhimin e stafit në Zyrën e Komisionerit. Dhënia e informacioneve vetëm pasi mësohet mbi ankesën tregon se nuk kishte arsye thelbësore për të mos vepruar në lidhje me kërkesat e paraqitura dhe se një qëndrim i tillë i papërgjegjshëm dhe irracional i autoriteteve ndaj qytetarëve dhe burimeve publike mund të ishte shmangur.

Pengesa themelore në ushtrimin e të drejtës për qasje në informacione:

- Pamundësi e zbatimit administrativ të vendimit të Komisionerit
- Përgjegjësi e papërshtatshme
- Zbatim i vështirë i autoritetit të Komisionerit

Raste tipike të anashkalimit të së drejtës për qasje në informacion në vitin 2019 dhe 2020:

- Mosdhënie informacionesh në lidhje me financimin e mediave dhe

pasuritë e tyre

- Mosdhënie informacionesh mbi procedura privatizimi
- Mosdhënie informacionesh në lidhje me shpenzimet e parave publike
- Informacione në lidhje me mbrojtjen e mjedisit
- Mohim dhe komplikim i qasjes në informacion në lidhje me kontrollin e ligjshmërisë së punës së autoriteteve publike

Në vitin 2019, Komisioneri zgjidhi **5,188** ankesa. Numri më i madh i ankesave, 4,604 ose **88,74** për qind, u dorëzuan për shkak të shpërfilljes së plotë të kërkesës së kërkuesit të informacionit ose një përgjigje negative, pa marrë një vendim që përmban arsye për refuzimin e kërkesës dhe një udhëzim për mjetin juridik, siç kërkohet me ligj. Një trajtim i tillë ishte më i pranishëm me pothuajse 6 për qind (5.98) raste më shumë krahasuar me vitin 2018. Vetëm 584 ankesa, ose 11.26 për qind e numrit të përgjithshëm të ankesave të zgjidhura u dorëzuan kundër vendimit të autoriteteve që e refuzojnë kërkesën e kërkuesit të informacionit si të pabazuar, por me një shpjegim.

Çështje të paplotësuara të transferuara në 2020

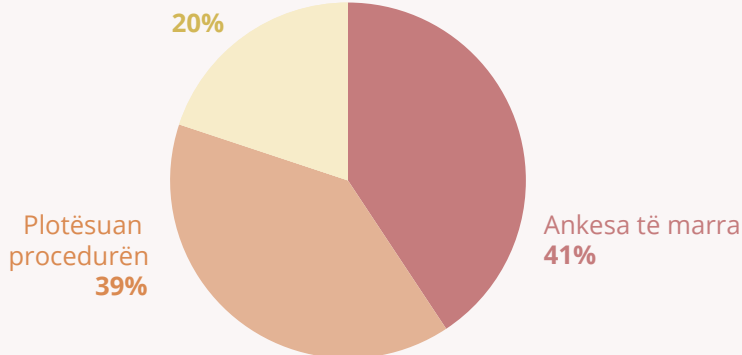

Tabela 24: Ankesa të marra nga Komisioneri gjatë vitit 2019

Në vitin 2020, Komisioneri pranoi një total prej **3,286 ankesash**⁷⁴. Prej tyre, 278 u morën ekskluzivisht nga gazetarët.

Nga ai numër, **159** u dorëzuan për shkak të ashtuquajturës "heshtje administrative", **44** u ngritën kundër konkluzioneve dhe vendimeve të autoriteteve publike që refuzuan ose mohuan kërkesën për qasje në informacion, dhe **75** u paraqitën për shkak të përgjigjeve jo të plota ose joadekuate.

Nga **278** ankesa totale të marra nga gazetarët, **205** u zgjidhën dhe **73** janë ende në pritje.

Nga çështjet e zgjidhura, Komisioneri mori vendimet e mëposhtme:

- në 49 raste, Komisioneri urdhëroi autoritetin publik të sigurojë informacionin e kërkuar,
- në 13 raste, Komisioneri e anuloi vendimin që refuzoi kërkesën për qasje në informacion dhe urdhëroi që informacioni të vihej në dispozicion,
- një apel u refuzua si i pabazuar,
- në 39 raste, vendimi për revokimin e kërkesës për qasje në informacion u anulua dhe çështja u kthye për rigjykim
- 10 apele u refuzuan për arsye formale (apel i parregullt ose i papranueshëm)
- Në 93 raste, procedura e apelimit u pezullua sepse informacioni u vu në dispozicion të ankuesit pas ndërhyrjes së Komisionerit.

74 BIRN siguroi të dhëna paraprake, korrespondencë me postë elektronike, Slavoljupka Pavlovic, Asistent Sekretare e Përgjithshme, Sektori për Ankesat dhe Zbatimin – Qasja në Informacione, Zyra e Komisionerit për Informacione me Rëndësi Publike

	Autoriteti Publik:	Numri i ankesave të dorëzuara:
1	Autoritetet publike të qytetit dhe komunave dhe komunitetet lokale	53
2	Shërbime publike dhe organizata të tjera të qeverisjes vendore	2
3	Kompani publike lokale	10
4	Ministri	74
5	Ankesat kundër organeve më të larta (Asambleja Kombëtare, Qeveria e RS, Presidenti i Republikës, Gjykata e Lartë e Kasacionit, Gjykata Kushtetuese e Serbisë, Prokurori Publik i Republikës)	9
6	Organe dhe autoritete shtetërore të pavarura	9
7	Autoritete provinciale	3
8	Ankesat kundër autoriteteve gjyqësore (gjykatat dhe prokuroritë publike)	23
9	Kompani publike të republikës	4
10	Agjenci të republikës, drejtori, institute, fonde, etj.	46
11	Organizata sportive	5
12	Institucione të arsimit fillor dhe të mesëm	4
13	Institucione të mbrojtjes sociale	1
14	Institucione shkencore, kulturore dhe të informacionit	2
15	Institucione të kujdesit shëndetësor	32
16	Institucioni i arsimit të lartë	1

Tabela 25: Ankesa të dorëzuara gjatë vitit 2020 kundër autoriteteve publike

Shumica e dokumenteve të kërkuara në vitin 2020 ishin për: detaje financiare (si paga, donacione, sponsorime); regjistrat e pasurive publike; investime publike; prokurime publike; të dhëna kadastrale ose të pasurive publike; informacione në lidhje me punën e policisë dhe shërbimeve të sigurisë; puna e organeve gjyqësore; dhe detaje të mbrojtjes së mjedisit.

Për më tepër, nga 62 raste në të cilat Komisioneri dha një vendim që urdhëronte autoritetet publike të vinin në dispozicion informacione për gazetarët, në 25 raste vendimi i Komisionerit nuk u ekzekutua (për të cilat Komisioneri informoi Inspektimin Administrativ). 21 vendime u ekzekutuan, një vendim u ekzekutua pjesërisht dhe 15 urdhra janë ende në pritje.

Fondi Kombëtar i Sigurimeve Shëndetësore (5), Prokuroria e Lartë Publike (2) dhe Administrata e Qytetit të Pancevës (2) dhe Ministria e Financave (2) kanë më shumë vendime të pa ekzekutuara. Autoritetet e tjera publike kanë vetëm një vendim të pa ekzekutuar të Komisionerit.

Lidhur me "heshtjen administrative", shumica e ankesave kanë të bëjnë me Ministrinë e Punëve të Brendshme (8), Ministrinë e Shëndetësisë (7), Ministrinë e Financave (6), Fondin Kombëtar të Sigurimeve Shëndetësore (6), Agjencinë e Mbrojtjes së Mjedisit (3), Ministrinë e Mbrojtjes (3) dhe Ministrinë e Punëve të Jashtme (3). Autoritetet e tjera publike kanë një ose dy ankesa për heshtje.

Ligji për Qasjen e Lirë në Informacione me Rëndësi Publike⁷⁵ (Gazeta Zyrtare e Republikës së Serbisë, numri 120/04 dhe 54/07):

- Monitoron respektimin e detyrimeve nga autoritetet publike të rregulluara me këtë ligj dhe i raporton publikut dhe Asamblesë Kombëtare të tij;
- Fillon përgatitjen ose ndryshimin e rregulloreve për zbatimin dhe promovimin e të drejtës për qasje në informacione me rëndësi publike;
- Propozon masa që autoritetet publike duhet t'i ndërmarrin për të përmirësuar punën e tyre të rregulluar me këtë ligj;
- Ndërmerr masat e nevojshme për të trajnuar punonjësit e organeve shtetërore dhe për të informuar punonjësit për detyrimet e tyre mbi të drejtat për qasje në informacione me rëndësi publike me qëllim zbatimin efikas të ligjit nga ana e tyre;
- Merr në konsideratë ankesa kundër vendimeve të autoriteteve publike që shkelin të drejtat e përcaktuara nga ky ligj;
- Informon publikun për përmbajtjen e këtij ligji dhe të drejtat e përcaktuara nga ky ligj;
- Komisioneri mund të iniciojë procedurën për vlerësimin e kushtetueshmërisë dhe legjitimitetit të ligjit dhe të dokumenteve të tjera të përgjithshme;

75 Ligji për Qasje në Informacione me Rëndësi Publike <https://www.poverenik.rs/en/o-na-na/authority.html>

- Komisioneri do të publikojë dhe përditësojë një broshurë me udhëzime praktike për ushtrimin efikas të të drejtave të përcaktuara nga ky ligj në gjuhën serbe, dhe në gjuhë të tjera, të përcaktuara në përputhje me ligjin si gjuhë zyrtare;
- Përmes shtypit, medias elektronike, Internetit, workshop-eve publike dhe mënyrave të tjera, Komisioneri informon publikun për përmbajtjen e broshurës mbi zbatimin e ligjit;

Përvojat/shqetësimet e Komisionerit:

- Nuk pati asnjë presion politik mbi Zyrën e Komisionerit. Ndonjëherë ndodh që krerët e autoriteteve publike, të cilët janë të pakënaqur me vendimet e Komisionerit, të kritikojnë punën e Komisionerit.
- Në mënyrë që Zyra e Komisionerit të funksionojë më mirë, kërkohet një trajnim i vazhdueshëm dhe konstant i punonjësve, si dhe hapësira shtesë.

Vlerësimi Global i të

Drejtës për Informim, RTI

Analizë e Ligjeve Rajonale

Vlerësimi i të Drejtës për Informim është një metodologji globale që vlerëson forcën dhe analizon cilësinë e kornizës ligjore për të drejtën e informimit (RTI) në një vend. Rezultatet tregojnë një përhapje të konsiderueshme nga vendet që shënojnë më pak se 50 nga një total i mundshëm prej 150 pikësh (dmth. më pak se një e treta) në disa që shënojnë mbi 130 pikë, që është 90 për qind.⁷⁶

Nën Vlerësimin RTI janë 61 Tregues, dhe për secilin Tregues, vendet fitojnë pikë brenda një numri të caktuar rezultatesh (në shumicën e rasteve 0-2), në varësi të sa mirë e jep korniza ligjore Treguesin, me një total të mundshëm prej 150 pikësh. Treguesit janë të ndarë në shtatë kategori të ndryshme: E drejta për Qasje, Qëllimi, Procedurat e Kërkesës, Përjashtimet dhe Refuzimet, Ankesat, Sanksionet dhe Mbrojtjet dhe Masat Promovuese.⁷⁷

Në mënyrë që vlerësimi të kuptohet më mirë, BIRN analizoi nivelin më të ulët me treguesit më të lartë të renditur në mesin e gjashtë vendeve të Ballkanit dhe krahasoi arsyetimin pas vlerësimit të RTI-së.

Megjithatë, është e rëndësishme të theksohet se Vlerësimi i RTI-së është i kufizuar në matjen vetëm të kornizës ligjore dhe nuk mat cilësinë e zbatimit. Në shumicën e vendeve të Ballkanit, duket se cilësia e ligjeve është shumë e lartë dhe zbatimi i dobët. RTI-ja e vlerëson Serbinë midis 10 më të mirëve në botë.

76 Harta e Vlerësimit Globalë për të Drejtë Informimi, Rezultatet e vlerësimit të çdo vendi <https://www.rti-rating.org/>

77 E drejta Globale për Informim, Metodologjia e RTI <https://www.rti-rating.org/methodology/>

Metodologjia e RTI-së vë në dukje se disa vende me ligje relativisht të dobëta mund të jenë megjithatë shumë të hapura (asnjë rast i tillë në Ballkan), për shkak të përpjekjeve pozitive të zbatimit, ndërsa edhe ligjet relativisht të forta nuk mund të garantojnë hapje, nëse këto ligje nuk zbatohen si duhet.

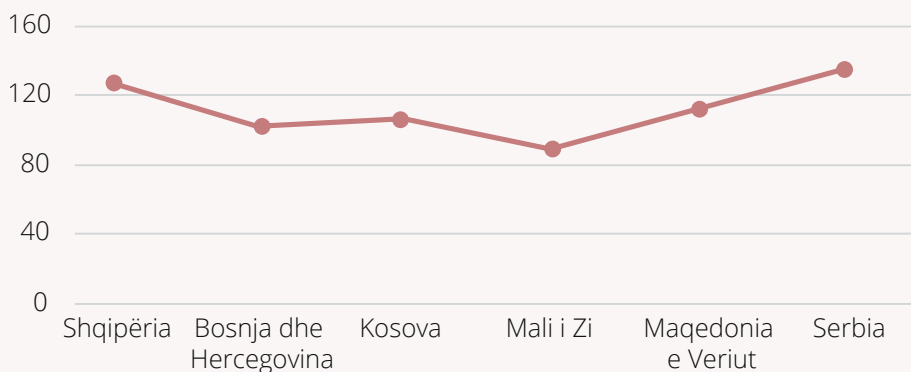

Tabela 26: Pikët e vlerësimit të RTI-së⁷⁸

Ligji i Serbisë për Qasje të Lirë në Informacione me Rëndësi Publike⁷⁹ është renditur në tre më të mirët në botë, pas Afganistanit dhe Meksikës.

Nga një maksimum prej 150 pikësh, Afganistani shënoi 139 pikë dhe Meksika 136. Serbia u rendit e treta me 135 pikë. Shqipëria ishte vendi i dytë nga rajoni që u rendit midis dhjetë më të mirëve, duke zënë vendin e gjashtë me 127 pikë. Shqipëria është gjithashtu i vetmi vend që i miratoi ligjet para vitit 2000 dhe ka bërë ndryshimet më të fundit në ligj.

78 Pikët e Vlerësimit të RTI-së <https://www.rti-rating.org/country-data/>

79 Qëllimet e Ligjit për Qasje të Lirë në Informacione me Rëndësi Publike, Serbi <https://www.rti-rating.org/wp-content/uploads/Serbia.pdf>

Seksion i vlerësimit RTI:	Pikët maksimale	Serbia	Shqipëria	Maqedonia e Veriut	Kosova	Bosnja dhe Hercegovina	Mali i Zi
E drejta për Qasje	6	5	6	4	5	4	5
Qëllimi	30	30	29	29	24	30	30
Procedurat e Kërkesës	30	22	26	21	22	21	22
Përfundimet dhe Refuzimi	30	26	27	22	17	19	21
Ankesat	30	29	23	18	20	16	4
Sanksionet dhe Mbrojtjet	8	7	6	4	6	0	2
Masat Promovuese	16	16	10	14	12	12	5
Totali	150	135	127	112	106	102	89

Tabela 27: Tabela me listën e pikëve RTI

Në mënyrë që të kuptojmë më mirë pikët pas secilit seksion, BIRN analizoi disa nga pikat që kanë marrë pikët më të larta, pasuar nga një përmbledhje e shkurtër e përshkrimit të treguesit. Tri seksionet e analizuar janë: Procedurat e kërkesës; Përfundimet & refuzimi; dhe Ankesat.

Siç tregohet në tabelën më sipër, në Procedurat e Kërkesës, Shqipëria ka rezultatin më të lartë (26), pasuar nga Serbia, Kosova dhe Mali i Zi (22), ndërsa Bosnja dhe Maqedonia e Veriut kanë rezultatet më të ulëta (21).

Në total kishte 14 tregues nën seksionin Procedurat e kërkesës. Ky seksion përfshinte tregues të tillë si, “Kërkuesve nuk u kërkohet të japin arsye për kërkesat e tyre” dhe, “Kërkuesve u kërkohet thjesht të japin detajet e nevojshme për identifikimin dhe dorëzimin e informacionit (dmth. një lloj adrese ku të bëhet dorëzimi)” ku të gjitha vendet morën pikët maksimale të mundshme (2 nga 2). Megjithatë, kur përmendet detyrimi i nëpunësve publik për të ndihmuar dorëzuesit e kërkesave me nevoja të veçanta, si analfabetizmi ose aftësia e kufizuar, Shqipëria dhe Maqedonia e Veriut dështuan (me rezultate 0 pikë), Kosova i plotësoi pjesërisht kriteret (1 pikë), dhe Bosnja, Mali i Zi dhe Serbia i plotësuan totalisht kriteret. Nën treguesin, “Kërkuesve u jepet një faturë ose një vërtetim për dorëzimin e një kërkesë brenda një afati kohor të arsyeshëm, i cili nuk duhet të kalojë pesë ditë pune”, vetëm Shqipëria i plotësoi pjesërisht kriteret dhe mori një pikë, pasi legjislacioni thotë se “kërkesa regjistrohet dhe i caktohet një numër serial, së bashku me detajet e kontaktit të Koordinatorit për të Drejtën e Informimit i jepen aplikuesit që dërgoi kërkesën për informim”.⁸⁰

Të gjashtë vendet gjithashtu shënuan pikë të larta (2 pikë) se kishin data të qarta për përpunimin e kërkesave për të drejtë informimi dhe për të qenit falas. Vetëm Serbia shënoi pjesërisht (1 pikë) nën treguesin e parë, “Ekzistojnë kufij të qartë për zgjatjet kohore (20 ditë pune ose më pak), duke përfshirë një kërkesë që kërkuesit të njoftohen dhe t'u jepen arsyet e zgjatjes kohore”. Në Serbi, autoriteti publik duhet, brenda shtatë ditëve nga marrja e kërkesës, të njoftojë aplikuesin për vonesën. Zgjatja e afatit është 40 ditë⁸¹, e cila tejkalon afatin maksimal rajonal të përgjigjes.

80 Ligji mbi të drejtën për informim, Shqipëria <https://www.rti-rating.org/wp-content/uploads/Albania.pdf>

81 Ligji për Qasjen e Lirë në Informacione me Rëndësi Publike, Serbia <https://www.rti-rating.org/wp-content/uploads/Serbia.pdf>

Nga seksioni i dytë, Përrjashtimet dhe Refuzimi, Shqipëria shënon rezultatet më të larta (27 pikë), ndërsa rezultatet më të ulëta ishin nga Kosova (17 pikë) dhe Bosnja dhe Hercegovina (19 pikë).

Me një total prej shtatë treguesish, ky seksion vlerëson dhe mat “kufizimet në zbulimin e informacionit (dispozitat e fshehtësisë) në legjislacionin tjetër në masën e çdo konflikti,' 'Përrjashtimet nga e drejta e qasjes janë në përputhje me standardet ndërkombëtare me përjashtime të lejueshme, si p.sh. : siguria kombëtare; marrëdhëniet ndërkombëtare; shëndeti publik, dhe nëse 'Ligji përmban një klauzolë që citon se përjashtimet për të mbrojtur interesat publike nuk vihen në zbatim për informacione që janë mbi 20 vjeçare.”

Bosnja dhe Hercegovina,⁸² Mali i Zi⁸³ dhe Maqedonia e Veriut⁸⁴ dështuan plotësisht nën treguesin e parë nga ky seksion, “Kufizimet në zbulimin e informacionit (dispozitat e fshehtësisë) në legjislacionin tjetër në shkallën e çfarëdo konflikti,” ndërsa Kosova pjesërisht i plotësoi kriteret, duke shënuar pikë mesatare, dhe si Shqipëria ashtu edhe Serbia shënuan rezultatet më të larta. Sipas ligjit shqiptar, "e drejta për informim nuk refuzohet automatikisht kur informacioni i kërkuar gjendet në dokumente të klasifikuara si sekrete shtetërore". Ndërsa në Serbi, ligji vëren se, "Asgjë në këtë Ligj nuk do të interpretohet sikur justifikon revokimin e një të drejte të dhënë nga ky Ligj ose kufizimin e saj në një masë që tejkalon atë të parashikuar në paragrafin 1". Megjithatë, përvojat e kaluara të BIRN kur gazetarët tanë dorëzojnë rregullisht kërkesa për të drejtë informimi tregojnë se, në Serbi, shumica e institucioneve në vitin 2019⁸⁵ shënuan një numër të madh kërkesash si “të klasifikuara” pa asnjë shpjegim të mëtejshëm.

82 Ligji për Qasje të Lirë në Informacion për Bosnjën dhe Hercegovinën <https://www.rti-rating.org/wp-content/uploads/Bosnia-and-Herzegovina.pdf>

83 Ligji për Qasje të Lirë në Informacion, Mal i Zi <https://www.rti-rating.org/wp-content/uploads/Montenegro.pdf>

84 Ligji për Qasje të Lirë në Informacione me Karakter Publik, Maqedonia e Veriut <https://www.rti-rating.org/wp-content/uploads/Macedonia.pdf>

85 Raport i BIRN mbi të Drejtën për Informim, 2019 https://balkaninsight.com/wp-content/uploads/2019/12/FOI_Report_En.pdf

Për më tepër, treguesit 32 dhe 33, nga seksioni Përrjashtime & refuzime, errësojnë faktin se pothuajse të gjitha vendet në rajon nuk arrijnë të lëshojnë informacione sapo një përrjashtim pushon së u zbatuari; duke mos përrfshirë gjithashtu një klauzolë për përrjashtimet për të mbrojtur interesat publike nuk vlen për informacionet që janë mbi 20 vjeçare.

Vetëm Maqedonia e Veriut shënon pikë të larta. Ligji në Maqedoninë e Veriut vëren: "Informacioni i renditur në paragrafin (1) më poshtë do të bëhet i disponueshëm pasi arsyet për të qenë i padisponueshëm të pushojnë së ekzistuari⁸⁶", dhe plotëson klauzolën e dytë për përrjashtim për të mbrojtur informacione mbi 20 vjeçare. Pesë vendet e mbetura shënojnë 0 pikë.

Dhe së fundmi, treguesi i 33-të, mbi "procedurat e qarta dhe të përrshtatshme duke u konsultuar me palët e treta që ofruan informacione që është objekt i një kërkese mbi një bazë konfidenciale", dhe mbi "autoritetet publike duke marrë parasysh çdo kundërrshtim nga palët e treta kur shqyrtojnë kërkesa për të drejtë informimi, por palët e treta nuk kanë të drejtë vetoje mbi lëshimin e informacionit" nuk ekzistojnë në të gjashtë vendet.

Nga ana tjetër, dy treguesit e fundit nga ky seksion, 34 dhe 35, i vlerësojnë të gjitha vendet me rezultatet më të larta. Të gjitha vendet shënuan pikët maksimale për mbulimin e një pjese të rekordit dhe zbulimin e pjesës së mbetur. Treguesi 35 vlerëson seksionin e autoriteteve publike "kur refuzon të sigurojë qasje në informacion, duhet a) të tregojë arsyet e sakta ligjore dhe arsyen (et) e refuzimit dhe b) të informojë aplikuesin për procedurat përkatëse të apelimit".

BIRN ka vëzhguar gjithashtu nga afër dy treguesit e fundit, por teknikisht të gjitha vendet fshehin vetëm të dhënat personale. Asnjë informacion i "klasifikuar" nuk është mbuluar nga një dokument i lëshuar. Dhe kërkuesit e BIRN nuk janë njoftuar gjithmonë që autoritetet i kanë marrë kërkesat dhe po punojnë për zbulimin e informacionit.

86 Ligji për Qasje të Lirë në Informacione me Karakter Publik, Maqedonia e Veriut <https://www.rti-rating.org/wp-content/uploads/Macedonia.pdf>

Nën seksionin e Ankesave nga vlerësimet e RTI, në përgjithësi Serbia shënon pikët më të larta me 29 pikë (nga 30). Maqedonia e Veriut shënoi 18 pikë, një nivel mesatar. Mali i Zi shënon rezultatin më të ulët, me vetëm 4 pikë. Për disa tregues, të gjitha vendet tregojnë rezultate të mira, dhe në disa të tjerë, rezultate shumë të ulëta.

Pesë vende shënuan rezultate të larta sipas kriterit 37 – “Kërkuesit kanë të drejtë të paraqesin një ankesë (të jashtme) pranë një organi mbikëqyrës administrativ të pavarur (p.sh. një komision informacioni ose Avokati i Popullit)”, dhe sipas kriterit 38 – “Anëtari (ët) e organit mbikëqyrës emërohen në një mënyrë që mbrohet nga ndërhyrjet politike dhe kanë siguri për mbajtjen e postit në mënyrë që ata të mbrohen nga shkarkimi arbitrar (proceduralisht / materialisht) pasi të emërohen”. Vetëm Mali i Zi mori zero pikë në të dy kriteret.

Megjithatë, pesë vende gjithashtu shënuan rezultate të ulëta nën kriterin 48, mbi qeverinë që mban barrën për të demonstruar se nuk vepron në shkelje të rregullave. Vetëm Serbia shënon lartë (me maksimumin 2 pikë). Megjithatë, ky rezultat i lartë vlerësohet në nenin që, "Autoriteti publik duhet të vërtetojë se ka vepruar në përputhje me detyrimet e tij të përcaktuara në këtë Ligj."⁸⁷

Në kriterin e fundit nga ky seksion, Kosova⁸⁸ dhe Serbia shënojnë të njëjtin rezultat, me nga 1 pikë secila (shkalla 0-2 pikë). Mesa duket, ato kanë ndonjë lloj organi të jashtëm apelimi që ka fuqinë të imponojë masa të përshtatshme strukturore tek autoriteti publik (p.sh. për të kryer më shumë trajnime ose për t'u angazhuar në një menaxhim më të mirë të regjistrave).

Me pak fjalë, vlerësimi i të drejtës për informim i jep një vlerësim të shkëlqyer me pikë ligjeve të vendeve. Dhe Vlerësimi tregon pikat e forta dhe të dobëta të kornizës ligjore, si dhe ofron një mjet të dobishëm për të përcaktuar zonat që kanë nevojë për përmirësim.

87 Ligji për Qasje të Lirë në Informacione me Rëndësi Publike, Serbia <https://www.rti-rating.org/wp-content/uploads/Serbia.pdf>

88 Ligji për Qasje në Dokumente Publike, Kosova https://www.rti-rating.org/wp-content/uploads/2020/11/Kosovo.RTI_.2019-3.pdf

Megjithatë, është për të ardhur keq që shumica e qarqeve nga Ballkani i përkasin grupit të dytë të rasteve: me ligje për të drejtë informimi që tingëllojnë të shkëlqyer në letër, por nuk vihen në zbatim. Kështu, nuk është habi të shohësh Serbinë me pikat më të larta në botë, e ndjekur nga Shqipëria - por me pak progres në zbatimin e ligjeve në praktikë.

Përfundim

Në vitin **2020**, BIRN paraqiti gjithsej **359** kërkesa për të drejtë informimi në institucione publike në gjashtë vendet e Ballkanit, për të matur transparencën institucionale. Gjatë periudhës së raportimit, bazuar në informacionet e siguruara nga këto kërkesa për të drejtë informimi u realizuan 15 hulumtime dhe reportazhe. Shumica e dokumenteve janë në dispozicion në internet në bazën e të dhënave të BIRN: <https://source.bird.tools>

Bazuar në monitorimin e BIRN, u zbulua se vetëm disa institucione botojnë informacione në internet (në faqet e tyre të internetit), por shumica e informacioneve të botuara nuk janë të përditësuara; pothuajse të gjitha institucionet e monitoruara kanë mungesë përditësimi, vonojnë sigurimin e qasjes në informacion, shpesh i refuzojnë kërkesat ose e klasifikojnë informacionin si "konfidencial", në mënyrë që gazetarit ose publikut të mos i jepet asnjë qasje. Edhe ata që iu përgjigjën kërkesave të BIRN-it për të drejtë informimi shpesh ofruan vetëm informacion të pjesshëm. Ata u përgjigjën, ose vunë në dispozicion vetëm pjesë të dokumenteve të kërkuara, ose thjesht thanë se "do të përgjigjeshin pasi të hiqej gjendja e jashtëzakonshme".

Në teori, Ligjet për të Drejtë Informimi janë të prezantuar mirë në pothuajse të gjitha vendet në fjalë, por mungon zbatimi i tyre dhe kjo po bëhet gjithnjë e më e vështirë e pothuajse e pamundur në disa vende.

Sipas Ligjeve për të Drejtë Informimi, oficerët e të drejtës për informim - komisionerët, agjencitë dhe avokatët e popullit, në varësi të një vendi, janë subjekte të pavarura që duhet të monitorojnë nga afër zbatimin e ligjit, të reagojnë ndaj shkeljeve, të ngrenë akuza disiplinore dhe, më e rëndësishmja, të mbajnë institucionet publike përgjegjëse për mungesën e të dhënave aktuale publike në faqet e tyre të internetit.

Për disa vite me radhë, vendeve në fjalë u ka munguar vullneti politik për të zbatuar plotësisht ligjet për të drejtë informimi. Megjithatë, falë kritikave të vazhdueshme të kësaj situatë nga Bashkimi Evropian, shoqëritë civile lokale, OJQ-të dhe përfaqësuesit e mediave, përfshirë gazetarët, ka ende arsye për optimizëm rreth gjendjes së transparencës në Ballkan - edhe pse duhet bërë më shumë punë për t'u siguruar që publiku të informohet si duhet për qeveritë e tyre dhe punën që ato bëjnë.

Rekomandime

Bazuar në sfidat e përditshme me të cilat u përballën gazetarët e BIRN gjatë vitit të kaluar, në mes të një pandemie globale, puna e tyre u bë më e vështirë kur përpiqeshin të siguronin qasje në regjistrat publik. Rekomandimet e mëposhtme do të garantonin transparencë më të mirë institucionale dhe zbatim të ligjeve të shkruara mirë për Qasje në Informacion Publik:

- Duhet t'i jepet më shumë pushtet zyrtarëve të të drejtës për informim për përgjigje më të mira dhe më efikase ndaj mohimeve pa të drejtë për qasje në regjistrat publik.
- Kapacitetet e tyre duhet të forcohen, me më shumë staf dhe buxhete më të mëdha operationale.
- Zyrat e tyre duhet të qëndrojnë të lira nga ndërhyrjet politike dhe duhet të jenë plotësisht të pavarura në punën e tyre.
- Të gjitha institucionet publike duhet të trajnohen për ligjet për të drejtë informimi dhe duhet të detyrohen të publikojnë të gjitha vendimet, regjistrat, shpenzimet dhe buxhetet e tyre në internet. Ata duhet t'i bëjnë të dhënat të disponueshme në internet dhe t'i bëjnë ato më të arritshme për një audiencë më të gjerë.
- Gjyba më të forta duhet të vendosen ndaj institucioneve që nuk u përgjigjen kërkesave për të drejtë informimi dhe duhet të mbahet një procesverbal i nëpunësve publikë që në mënyrë aktive refuzojnë ose nuk u përgjigjen kërkesave për të drejtë informimi, mbështetur nga sanksione ligjore.
- Gjybat financiare të vendosura për oficerët që refuzojnë kërkesat pa justifikim ligjor duhet të paguhen nga zyrtari individual, jo nga institucioni.

- Përfaqësuesit e shoqërisë civile, gazetarët dhe ekspertët e medias duhet të ftohen të marrin pjesë në mënyrë aktive kur qeveria kërkon të bëjë ndonjë ndryshim në ligjet për të drejtë informimi.
- Kufizimet ndaj ligjeve për të drejtë informimi gjatë çdo gjendje të jashtëzakonshme të shpallur duhet të eliminohen.
- Afate më të shtrënguara duhet të përfshihen për dhënien e njoftimeve kur institucionet nuk posedojnë informacionin e kërkuar.
- Nëpunësit publikë të ngarkuar me kërkesat për të drejtë informimi nga çdo institucion publik duhet të kontaktojnë kërkuesin sapo të marrin kërkesën dhe, nëse është e nevojshme, të sugjerojnë mënyrën e ndryshimit/përshtatjes së kërkesës në mënyrë që kërkuesi të marrë përgjigjen më shpejt dhe në mënyrë të plotë.
- Duhet të krijohet një regjistër kombëtar në internet për të gjitha kërkesat për të drejtë informimi që i dërgohen të gjitha institucioneve publike, së bashku me përgjigjet dhe dokumentet e publikuara. Ky regjistër duhet të jetë i disponueshëm për publikun, lehtësisht i arritshëm dhe i kërkueshëm. Në këtë mënyrë, anëtarët e publikut nuk do të duhet të paraqesin kërkesa të reja për të drejtë informimi për dokumente që janë bërë tashmë publike.

Rreth projektit

Siç paraqitet në këtë raport, edhe pse kërkesat për të drejtë informimi janë të aprovuara në të gjithë Ballkanin, për fat të keq, kjo është vetëm në teori. Ky raport pasqyron sfidat, praktikat dhe reagimin e institucioneve publike ndaj kërkesave lokale për të drejtë informimi të dërguara nga gazetarët e BIRN. Ky Raport Vjetor Rajonal mbi të Drejtën për Informim është pjesë e projektit "The Paper Trail for Better Governance", vënë në zbatim nga Rrjeti Ballkanik i Gazetarisë Hulumtuese, BIRN, me synimin që të promovojë sundimin e ligjit, llogaridhënien dhe transparencën në gjashtë vende të Ballkanit: Shqipëri, Bosnje dhe Hercegovinë, Kosovë, Maqedoni e Veriut, Mal i Zi dhe Serbi.

Projekti kontribuon në funksionimin më të mirë të sektorit publik në vendet e projektit, i cili duhet t'i përmbahet parimeve të transparencës dhe llogaridhënies. Vetëm gjatë vitit të parë të projektit, BIRN publikoi 36 lexime të gjata dhe lajme, duke përfshirë 15 hulumtime ndërkufitare dhe të bazuara në vend, duke ekspozuar shkeljet e qeverive, kompanive publike dhe private, si dhe individëve të fuqishëm, të lidhur zakonisht me qeveritë dhe politikanët.

Këto histori përqendrohen në disa nga çështjet më të ngutshme për qytetarët e Ballkanit - korrupsioni, nepotizmi, ndotja e mjedisit, llogaridhënia, barazia gjinore, privatësia, mbikëqyrja dhe gjurmimi i të dhënave. Ato merren gjithashtu me çështje të rëndësishme në një shkallë globale, ku shtetet e Ballkanit janë aktorë të rëndësishëm - të tilla si shkeljet e rregulloreve të tregtisë së armëve dhe kriza e refugjatëve. Ekipi i BIRN e ka bërë këtë përmes përdorimit të gjerë të dokumenteve publike, të marra përmes ligjeve për të drejtë informimi, të rrjedhura ose të siguruara nga burime të besueshme.

Ekipi i BIRN gjithashtu vuri në pikëpyetje transparencën e institucioneve publike në vendet e projektit dhe më gjerë, duke paraqitur gjithsej 359 kërkesa për të drejtë informimi për të pasur qasje në dokumente publike midis shkurtit 2020

dhe dhjetorit 2020, analiza e të cilave mbetet në qendër të këtij raporti.

Grupet kryesore të synuara dhe përfituesit e projektit "A Paper Trail to Better Governance" janë gazetarët hulumtues, gazetarë të rinj, studiues, media dhe publiku i gjerë - të paktën 3 milion njerëz u ekspozuan ndaj materialit të botuar që rezulton nga raportimi hulumtues, monitorimi i pajtueshmërisë së institucioneve publike me legjislacionin dhe raportet vjetore. Përfituesit indirekt përfshijnë institucionet publike dhe aktorë të ndryshëm, përfshirë organet e medias dhe universitetet.

Projekti për të tetin vit radhazi është mbështetur nga Agjencia Austriake për Zhvillim, ADA, njësia operationale e Bashkëpunimit Austriak për Zhvillim. Faza e parë e projektit mbuloi periudhën janar 2013 deri vitin 2016 dhe faza e dytë e projektit mbuloi periudhën janar 2017 deri në dhjetor 2019. Faza në vazhdim zgjat nga shkurti 2020 deri në janar 2023.

Ky raport mbulon periudhën nga shkurti 2020 deri në dhjetor 2020 dhe adreson transparencën e institucioneve publike në Shqipëri, Bosnjë dhe Hercegovinë, Kosovë, Maqedoni të Veriut, Mal të Zi dhe Serbi përmes: ndjekjes së kërkesave për të drejtë informimi që dërguan gazetarët e BIRN; monitorimit të institucioneve nga pesë vende që janë pjesë e Open Government Partnership, OGP; dhe informimit të publikut për pengesat e lidhura.

Për të promovuar transparencën, për të mbajtur përgjegjës autoritetet dhe figurat publike dhe për të ndihmuar gazetarët në hulumtimet e tyre, BIRN krijoi një bibliotekë në internet falas, të lehtë dhe të kërkueshme të dokumenteve publike – BIRD Source: source.bird.tools. Është një bazë të dhënash gjithëpërfshirëse e dokumenteve që ekipi i BIRN ka mbledhur dhe siguruar nëpërmjet kërkesave për të drejtë informimi, si dhe i ka mbledhur nga burimet për hulumtimet e tij novatore. Aktualisht, në këtë bibliotekë janë gati për përdorim të mëtejshëm më shumë se 3 milion dokumente.

Përveç BIRD, i cili u prezantua në janar 2020, BIRN prezantoi edhe një veçori

të re, BIRD Community⁸⁹ në janar 2021. Kjo është një hapësirë e sigurt ku gazetarët mund të takojnë kolegë nga vende të ndryshme dhe të ndërveprojnë për të shkëmbyer ide, të dhëna dhe informacione, të bashkëpunojnë në projekte ekzistuese ose fillojnë projekte të reja.

Ajo që është më e rëndësishme, BIRD Community gjithashtu u ofron përdoruesve të tij të regjistruar qasje falas në BIRD Source⁹⁰. BIRD Community gjithashtu ofron qasje falas në Directory, një bazë të dhënash me kontakte ekspertësh në fusha të ndryshme nga gjashtë vendet e Ballkanit: Shqipëria, Bosnja dhe Hercegovina, Kosova, Mali i Zi, Maqedonia e Veriut dhe Serbia, si dhe seksionet e Forum dhe Bulletin Board, ku anëtarët mund të komunikojnë me njëri-tjetrin privatisht ose publikisht dhe të shkëmbejnë të dhëna në mënyrë të sigurt.

89 Platforma e BIRD Community <https://birdcommunity.tools/>

90 BIRD Source <https://source.bird.tools/>

Hulumtime dhe reportazhe të publikuara gjatë periudhës së monitorimit

Hulumtime (15):

1. [Company Linked to Serbian Minister's Husband Gets State Contracts](#)
 2. [Kosovo Taxpayers' Money Was Used to Promote Border Changes](#)
 3. [After the Flood, Serbian Villages Left to the Mercy of a River](#)
 4. [Teddy Bear Bomb in Libya Linked to Serbian Arms Violations](#)
 5. [Unclean Energy: The Kosovar Who Would Own the Sun](#)
 6. [Asylum Outsourced: McKinsey's Secret Role in Europe's Refugee Crisis](#)
 7. [How McKinsey Put 'Productivity' At Heart of European Refugee Policy](#)
 8. [Serbian Inmates Hired for a Pittance by Subsidiary of Austrian Construction Giant](#)
 9. [Luxury State Villa in Serbia Sold to Associate of Powerful Palestinian](#)
 10. [In Nagorno-Karabakh Fight, Serbian-Made Rockets and Links to Blacklisted Dealer](#)
 11. [Hungarian Media Expansion in Balkans Raises Worries but Lacks Impact](#)
-

12. [Irish Dream Turns to 'Nightmare' for Eastern European Seasonal Workers](#)
13. [Currying Favour or Just Generous? Donors to Serbian Police Raise Eyebrows](#)
14. [Marcos and Soldado: Colombian Shootout Sheds Light on Balkan Drug Ties](#)
15. [Son of Fugitive Ex-President Builds Raspberry Fortune in Serbia](#)

Reportazhe/Analiza (13):

1. [Concern for Rights in Montenegro amid COVID-19 Fight](#)
2. [Central and Eastern Europe Freedom of Information Rights 'Postponed'](#)
3. [Governments Continue to Undermine Right to Information Under Cover of COVID-19](#)
4. [North Macedonia Leads Region in COVID-19 Tracing App](#)
5. [COVID-19 and Domestic Abuse: When Home is not the Safest Place](#)
6. [COVID-Related Boom Reveals Video Conferencing's Dark Side](#)
7. [Hackers Expose Gaping Holes in North Macedonia's IT Systems](#)
8. [Rights Denied: Albanians in Greece Face Long-Term Limbo](#)
9. [Muddy Waters: The Pollution Killing Kosovo's Lakes and Rivers](#)
10. [Gender Gap: Why Men Are Failing Albania's Judicial Vetting](#)
11. [New Cyber Attacks on North Macedonia Spur Calls for Better Defences](#)
12. [Concern in Albania over String of Secretive COVID-19 Tenders](#)
13. [Struggling to be Seen: In Croatia, Albanian Women Fight Prejudice, Patriarchal Norms](#)

Vazhdime hulumtimesh (8):

1. [Flood-Prone Parts of Serbia, Bosnia Inundated by Water despite Investment](#)
2. [Kosovo President, Ambassador, Lobbied Influencers to Back Land Swaps](#)
3. [Serbia's Graft Agency Ignores BIRN Probe Into Minister's Husband's Deals](#)
4. [Iraqi Forces 'Deliberately Killed' Protesters with Gas Grenades](#)
5. [Serbian Bullets Used to Attack Unarmed Nigerian Protesters](#)
6. [Montenegro Renews Push to Extradite Fugitive Ex-President](#)
7. [Serbia Stays Silent on Call to Extradite Ex-President Marovic](#)
8. [Serbia Invokes 'Confidentiality' Clause on Montenegrin Ex-President's Extradition](#)